

POLA

Pagalbos onkologiniams
ligoniams asociacija

POLA studija

Kaip SAM pavaldžios gydymo įstaigos užkerta kelią korupcijai?

POLA užsakymu studiją atliko:

Finansuota:

POLA užsakymu studiją atliko:

Viešoji įstaiga „Transparency International“ Lietuvos skyrius (TILS) yra tarptautinės organizacijos „Transparency International“ padalinys, veikiantis Lietuvoje nuo 2000 m. TILS - nepolitinė organizacija, bendraujanti ir koordinuojanti savo veiklą tiek su vyriausybinėmis, tiek nevyriausybinėmis organizacijomis Lietuvoje bei užsienyje.

Studiją rengė: Ingrida Kalinauskienė (studijos koordinatore), Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė, Sergejus Muravjovas, Karolis Poška, Ieva Dunčikaitė, Ieva Kimontaitė.

Ši studija remiasi informacija, kuri buvo viešai prieinama 2018 m. gruodžio 3-28 dienomis.

„Transparency International“ Lietuvos skyrius, 2018 m.

www.transparency.lt

TURINYS

1. SANTRAUKA IR REKOMENDACIJOS	4
2. ĮŽANGA: TYRIMŲ APŽVALGA	8
3. KORUPCIJOS PREVENCIJA SVEIKATOS APSAUGOS SRITYJE: TEISĖS AKTŲ APŽVALGA	11
4. KORUPCIJOS PREVENCIJA SAM PAVALDŽIOSE 17 ASPJ: VIEŠAI PATEIKIAMOS INFORMACIJOS ANALIZĖ	17
5. KAIP SAM PAVALDŽIOS ASPJ SUVALDO SU VIEŠAISIAIS PIRKIM AIS SUSIJUSIAS KORUPCIJOS RIZIKAS?	29
6. MEDIKŲ IR FARMACININKŲ SANTYKIAI	31
7. PRIEDAI	37

1. SANTRAUKA IR REKOMENDACIJOS

Apie ką ši studija?

Daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų mano, kad sveikatos apsaugos sektorius yra korumpuotas¹, kas ketvirtas pripažįsta, jog per pastaruosius penkerius metus yra davęs kyšį nacionalinio lygmens gydymo įstaigose bei miestų ir rajonų ligoninėse, kas dešimtas – poliklinikose.² Lyginant su ES, Lietuva pagal kyšininkavimą sveikatos apsaugoje atrodo geriau tik už Rumuniją.³

LR Vyriausybė savo programos įgyvendinimo plane yra numačiusi darbą „Sveikatos sistemos skaidrinimas, antikorupcinių priemonių diegimas“ ir savo sėkmę siekia matuoti pagal Pasaulinio korupcijos barometro duomenis. Siekiamas pokytis: nuo 24 proc. davusių kyšį gydymo įstaigose 2016 m. iki 10 proc. 2020 m.⁴

Nuo 2011 m. „Transparency International“ Lietuvos skyrius (toliau – TILS) yra įsitraukęs į įvairias iniciatyvas gerosios valdysenos, skaidrumo ir antikorupcijos srityse sveikatos apsaugos sektoriuje, taip skatindamas pokytį sveikatos apsaugos sistemoje ir pavienėse gydymo įstaigose. Keli TILS atstovai nuo 2015 m. dalyvauja Vilniaus sveikatos priežiūros įstaigų stebėtojų tarybų veikloje. TILS atstovai pastebi, kad daugeliu atveju sunku suprasti, kokius svarbiausius tikslus kasmet sau kelia stebimos gydymo įstaigos, kaip jos matuoja savo sėkmę, gydymo įstaigų ataskaitos skirtos tik labai siauram ratui žmonių, trūksta lengvai suprantamos informacijos.⁵

Šia studija TILS siekia įvertinti, kaip Sveikatos apsaugos ministerija ir 17 jai pavaldžių asmens sveikatos gydymo įstaigų užkerta kelią korupcijai.

¹ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba „Lietuvos korupcijos žemėlapis.“ 2016, 89.

<https://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/2016_Korupcijos_zemelapis_ataskaita.ppt>

² Ten pat, 233.

³ „Transparency International“ Lietuvos skyrius, „Lietuvos gyventojai duoda mažiau kyšių gydytojams ir policininkams.“ 2016.

<<https://www.transparency.lt/lietuvos-gyventojai-duoda-maziau-kysiu-gydytojams-ir-policininkams/>>

⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/efe9ff4107be11e78352864fdc41e502?jfwid=q8i88lp51>>

⁵ „Transparency international“ Lietuvos skyrius, „Nepavyko suprasti gydymo įstaigų stebėtojų tarybų naudos.“ 2017.

<<https://www.transparency.lt/nepavyko-suprasti-gydymo-istaigu-stebetoju-tarybu-naudos/>>

Siekdami studijos tikslų 2018 m. gruodžio mėn.⁶

6 peržiūrėjome viešai teikiamą informaciją 17 Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių gydymo įstaigų⁷ interneto svetainėse.

Žiūrėjome, ar gydymo įstaigos viešai skelbia savo antikorupcines programas ir jų įgyvendinimo planus, metines veiklos ataskaitas, darbuotojų etikos kodeksus, bendrąsias vidaus taisykles, pacientų atmintines, informaciją apie susitikimus su farmacijos įmonių atstovais; kokiais būdais pacientai gali palikti atsiliepinimus apie suteikiamas gydymo įstaigos paslaugas, ar viešai skelbiami pacientų apklausų rezultatai.

Atlikome šių dokumentų turinio analizę siekdami suprasti, kiek juose skiriama dėmesio skaidrumui ir antikorupcijai. Taip pat vertinome Viešųjų pirkimų tarnybos pateikiamą informaciją apie šių gydymo įstaigų atliekamus viešuosius pirkimus.

Pagrindinės įžvalgos ir rekomendacijos

Įvertinus teisinį sveikatos apsaugos srities reguliavimą matyti, jog trūksta aiškių gairių, kas turi būti numatyta Šakinėje ir gydymo įstaigų korupcijos prevencijos programose. Vertinant asmens sveikatos priežiūros įstaigų (ASPĮ) viešai teikiamus dokumentus sunku suprasti, kaip gydymo įstaigoms sekasi suvaldyti su korupcija susijusias rizikas savo veikloje, kiek dėmesio šiems klausimams gydymo įstaiga skiria, pagal kokius rodiklius matuoja savo sėkmę.

2018 m. gruodžio mėn. įvertinus viešai SAM pavaldžių gydymo įstaigų teikiamą informaciją pastebėjome, jog:

- Iš 17 SAM pavaldžių ASPĮ aktualią antikorupcinės programos redakciją skelbia 13 ASPĮ, antikorupcinių programų įgyvendinimo planus – 16 ASPĮ;
- Savo antikorupcinės programos įgyvendinimo planuose 13 ASPĮ nenurodo, kokias problemas gydymo įstaiga siekia išspręsti su pasirinktomis priemonėmis;

⁶ 2018 m. gruodžio 3-28 d.

⁷ Įstaigų sąrašas: VŠĮ Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninė, VŠĮ Kauno klinikinė ligoninė, VŠĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos, VŠĮ Respublikinė Kauno ligoninė, VŠĮ Nacionalinis kraujo centras, VŠĮ Palangos reabilitacijos ligoninė, VŠĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė, VŠĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija "Palangos Gintaras", VŠĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė, VŠĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė, VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė, VŠĮ "Rokiškio psichiatrijos ligoninė", VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika, VŠĮ "Vilniaus gimdymo namai", VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos, Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė.

- Vidutiniškai ASPJ savo planuose turi maždaug 26 priemones. Mažiausiai - 14 (Rokiškio psichiatrijos ligoninė ir Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos), daugiausiai - 41 (Klaipėdos jūrininkų ligoninė);
- Daugiau nei pusė visų priemonių (224 iš 415) ASPJ korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planuose yra analogiškos Šakinės sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programos nuostatomis;
- Vidutiniškai viena (95) iš keturių (415) priemonių ASPJ planuose atkartoja įstatymuose numatytas nuostatas (didžiausią tokių priemonių dalį savo plane turi Rokiškio psichiatrijos ligoninė (8 iš 14).
- Ketvirtadalis visų priemonių (96 iš 415) yra autentiškos – nenumatytos įstatymuose ar Šakinėje programoje.
- 16 ASPJ skelbia darbuotojų elgesio kodeksus, 14 ASPJ – bendrąsias vidaus taisykles, 5 ASPJ – pacientų atmintines. Visos Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžios ASPJ viešai skelbia savo metines veiklos ataskaitas, tačiau jose dėmesio korupcijos prevencijai ir paslaugų kokybės klausimams skiria labai nedaug;
- Iš 17 ASPJ tik 4 ASPJ viešina vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašus.

Vertinant ASPJ dokumentuose teikiamą informaciją apie vykdomus viešuosius pirkimus, sunku suprasti, pagal kokius kriterijus įstaigos matuoja savo sėkmę, ar įstaigos pirkimai organizuojami mažiau rizikingai tiek lyginant su ankstesniais metais.

Korupcijos prevencijos programų analizė atskleidė, kad skirtingos gydymo įstaigos nusistato iš esmės tapačius, nekonkrečius, sunkiai pamatuojamus tikslus bei stebėtinai panašias priemones jiems pasiekti. Dažnai sunku suprasti, su kokiomis problemomis iš tiesų susiduria konkrečios ASPJ ir kaip gydymo įstaigoms sekasi pasiekti užsibrėžtų tikslų, ar jos geriau suvaldo su korupcija susijusias rizikas nei pernai.

Mūsų siūlymas - gydymo įstaigoms peržiūrėti savo antikorupcines programas ir jų įgyvendinimo priemonių planus ir išsigryninti 1-2 svarbiausius pamatuojamus antikorupcinius tikslus su numatytais veiksmais (priemonėmis), kurie leistų pasiekti konkrečių rezultatų ir prisidėtų prie šių tikslų įgyvendinimo.

14 ASPJ viešai skelbia atliktų pacientų ar įstaigos personalo apklausų rezultatus. Iš jų, 6 ASPJ skelbia, kiek pacientai yra patenkinti paslaugomis, tačiau nenurodo, ką pacientų skirti balai reiškia, kiek pacientų buvo apklausta ar kitos su apklausa susijusios informacijos. 6 ASPJ savo internetiniame puslapyje neturi skilties, kurioje pacientai galėtų palikti atsiliepimą apie gautas paslaugas. Šiuo metu sunku suprasti, kaip gydymo įstaigų teikiamas paslaugas vertina pacientai.

Mūsų siūlymas - kiekvienai gydymo įstaigai periodiškai vykdyti reprezentatyvius savo pacientų įstaigos teikiamų paslaugų kokybės vertinimus ir apie tai skelbti viešai. Pavyzdžiui, šiam tikslui pasiekti gydymo įstaigos pradžiai galėtų pritaikyti Palankių klientų rodiklį, užduodamos du klausimus: „1) Ar rekomenduotumėte savo draugams ir pažįstamiems lankytis šioje gydymo įstaigoje? (1 – tikrai nerekomenduočiau, 10 – tikrai rekomenduočiau); 2) Kodėl įvertinote būtent taip?“ Šis rodiklis galėtų būti naudojamas vertinant ir lyginant sveikatos priežiūros įstaigas.

Peržiūrėjus ASPJ teikiamą informaciją apie susitikimus su farmacijos pramonės atstovais matome, jog tik 4 ASPJ viešina vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašus, o savo registracijos žurnalo ar susitikimų su farmacinininkais savo viešai neskelbia nė viena įstaiga. Sunku suprasti, kaip dažnai gydymo įstaigos atstovai susitinka su farmacijos pramonės atstovais ir kokius klausimus aptaria.

Mūsų siūlymas - viešai skelbti vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašus ir vaistų reklamuotojų registraciją. Taip pat, atsižvelgiant į užsienio šalių praktiką, **viešai skelbti apie suteiktą ir gautą paramą ir tai daryti atvirų duomenų formatu.**

⁸ Pavyzdžiui, „Atviri mokėjimai“ (OpenPaymentsData.CMS.gov) - nacionalinė skaidrumo programa JAV, skelbianti daugiau negu 11,4 mln. įrašų apie pervesas pinigines vertes tarp farmacijos ir medicininės įrangos kompanijų ir sveikatos priežiūros specialistų.

2. ĮŽANGA TYRIMŲ APŽVALGA

Sociologinių tyrimų duomenimis, sveikatos apsaugos sistema yra viena iš labiausiai korupcijos paveiktų viešojo sektoriaus sričių. Pavyzdžiui, remiantis Pasaulinio korupcijos barometro 2016 m. duomenimis⁹, kas ketvirtas Lietuvos gyventojas teigia, jog yra davęs kyšį gaunant medicinos paslaugą valstybinėje sveikatos priežiūros sistemoje per pastaruosius 12 mėnesių. Nors, lyginant su 2013 metais (35 proc.), galima pastebėti teigiamų pokyčių, tačiau Lietuva vis dar išlieka viena labiausiai korumpuotų ES valstybių vertinant sveikatos apsaugos sritį ir atrodo geriau tik už Rumuniją (2016 m. – 33 proc.). Lyginant su kaimyninėmis šalimis, Latvijoje kyšį gydymo įstaigose teigia davę 13 proc. gyventojų, o Estijoje – 5 proc. Tarp Europos Sąjungos valstybių mažiausias kyšininkavimo valstybinėse sveikatos priežiūros įstaigose rodiklis yra Ispanijoje (1 proc.) ir Slovėnijoje, Portugalijoje, Vokietijoje bei Kipre (po 2 proc.)¹⁰. Remiantis 2017 m. Eurobarometro tyrimu¹¹, 79 proc. respondentų mano, kad kyšio davimas, gavimas ir piktnaudžiavimas asmeniniais tikslais yra paplitęs sveikatos sistemoje Lietuvoje, o ES vidurkis – 31 proc.

Remiantis 2016 m. Lietuvos korupcijos žemėlapiu duomenimis¹², pusė Lietuvos gyventojų mano, kad sveikatos apsaugos institucijos yra labiausiai korumpuotos iš visų institucijų: labiau už Seimą (42 proc.), teismus (37 proc.), savivaldybes (22 proc.) ar partijas (22 proc.). Sveikatos apsaugos institucijas laiko korumpuotomis 27 proc. įmonių vadovų ir 47 proc. valstybės tarnautojų.

Vertinant atskiras institucijas, išsiskiria respublikinės ligoninės / klinikos. 35 proc. gyventojų, 24 proc. įmonių atstovų ir 39 proc. valstybės tarnautojų mano, kad šios institucijos yra labai korumpuotos.

Remiantis kyšio prievartavimo ir davimo indeksais¹³, šie indeksai didžiausi miestų ir rajonų ligoninėse (kyšio prievartavimo - 0.36, davimo – 0.23) bei respublikinėse ligoninėse / klinikose (kyšio prievartavimo – 0.40, davimo – 0.27). Per pastaruosius kelis metus keitėsi kyšio davimo indeksai: miestų ir rajonų ligoninėse 2014 m. – 0.47,

⁹ European Commission, "Special Eurobarometer: Corruption." 2017.

<<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/instruments/SPECIAL/surveyKy/2176>>

¹⁰ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnyba. „2016 m. Pasaulinis korupcijos barometras: Lietuvos situacijos apžvalga.“ 2016. <https://www.stt.lt/documents/soc_tyrimai/GCB_LIETUVA_apzvalga.docx>

¹¹ European Commission, "Special Eurobarometer: Corruption"

¹² Specialiųjų tyrimų tarnyba, „Lietuvos korupcijos žemėlapis“

¹³ Ten pat.

2016 m. – 0.23, respublikinėse ligoninėse / klinikose – 2014 m. – 0.5, 2016 m. – 0.27, tačiau kyšio prievartavimo indeksai taip smarkiai nesikeitė: miestų ir rajonų ligoninėse 2014 m. – 0.53, 2016 m. – 0.36, respublikinėse ligoninėse / klinikose – 2014 m. – 0.53, 2016 m. – 0.40. Šiose institucijose kyšio prievartavimo indeksai išlieka didesni nei kyšio davimo indeksai.

2017 m. rudenį Sveikatos apsaugos ministerijos užsakymu atlikto visuomenės nuomonės tyrimo¹⁴ apie smulkiają korupciją sveikatos sistemoje duomenimis, 5 proc. sumažėjo gyventojų, atsidėkojančių gydytojams dovanomis ar pinigais, lyginant su 2016 metais. Pentadalis gydymo įstaigose apsilankusių respondentų teigė vienaip ar kitaip neoficialiai atsiskaitę su gydytoju ar kitu medicinos darbuotoju: 13 proc. neoficialiai davė pinigų (2016 m. - 19 proc.), 7 proc. - kitų dovanų (2016 m. - 5 proc.). Tyrimas parodė, kad pacientai gydytojams dovanuoja saldainių, šokolado, alkoholio, gėlių, maisto produktų.

Europos Sąjungos (ES) piliečiai sveikatos priežiūrai per metus išleidžia daugiau nei 1 trilijoną eurų. Sveikatos priežiūros sektorius laikomas viena iš labiausiai korupcijos pažeidžiamų sričių.¹⁵ Kas trečia įmonė, dalyvavusi viešuosiuose pirkimuose ES teigia, jog per pastaruosius tris metus korupcija sutrukdė įmonei laimėti viešąjį pirkimą.

2017 m. viešųjų pirkimų būdu Lietuvos perkančiosios organizacijos išleido daugiau nei 4,68 mlrd. eurų.¹⁷ Viešieji pirkimai medicinos srityje (medicinos įrangos, farmacijos ir asmens higienos gaminių) kasmet sudaro apie 16 proc. visų per metus įvykusių viešųjų pirkimų (2014–2015 m.). Laboratorinių reagentų ir diagnostikos priemonių - apie 10 proc. medicinos srityje vykstančių viešųjų pirkimų (2014–2015 m.).¹⁸ Verslininkų nuomone, sveikatos apsauga – viena iš 4 sričių, kuriose dažniausiai siekiama daryti įtaką sprendimų priėmimui Lietuvoje.¹⁹

¹⁴ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija, „Šalies gyventojų nuomonės tyrimas dėl sveikatos apsaugos.“ 2017. <http://sam.lrv.lt/uploads/sam/documents/files/Veiklos_sritys/Ataskaita%20-%20SAM%20201707.pdf>

¹⁵ Viešųjų pirkimų tarnyba, „Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių viešieji pirkimai.“ 2015. <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/VPT_reagentai_29_11_16%2B.pdf>

¹⁶ European Commission, Special Eurobarometer: Corruption. 2017, 70. <<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/DocumentKy/81005>>

¹⁷ Viešųjų pirkimų tarnyba „Informacija apie 2017 m. įvykdytus pirkimus.“ 2018. <<http://vpt.lrv.lt/informacija-apie-2017-m-ivykytus-pirkimus>>

¹⁸ Viešųjų pirkimų tarnyba „Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių viešieji pirkimai.“ Vilnius, 2015.

¹⁹ „Transparency international“ Lietuvos skyrius „Reprezentatyvi Lietuvos įmonių apklausa: Požiūris į lobistinę veiklą.“ 2014. <https://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2015/10/verslininku_poziuris_l_lobistine_veikla1.pdf>

Įvairiuose nacionaliniuose dokumentuose korupcija sveikatos apsaugoje įvardijama kaip rimta problema: Nacionalinėje kovos su korupcija programoje sveikatos priežiūros sistema minima kaip viena korumpuočiausių viešojo sektoriaus sričių. Pagrindinėmis korupciją lemiančiomis priežastimis šiame dokumente įvardintos neaiškios administracinės procedūros ir nepakankamas jų viešumas, gydytojų ir pacientų nesąžiningumas, neteisėtas lobizmas, nepakankamas kontrolės mechanizmas ir kt. Šioje programoje nurodoma, kad korupciją sveikatos sektoriuje lemia įstaigų vadovų ryšiai su bendrovėmis, kurios laimi viešuosius pirkimus, taip pat įvardijami nesąžiningi gydytojų ir farmacijos įmonių atstovų veiksmai, nurodomos ir kitos problemos dėl vaistų įsigijimo centralizuotu būdu, nedarbingumo lygio nustatymo, patalpų, esančių sveikatos priežiūros įstaigose, nuomos privatiems asmenims ir pan.

Korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje programoje²¹ nurodoma, jog korupcijos reiškiniai sveikatos sistemoje yra vieni iš pavojingiausių socialinių reiškinų, keliantys grėsmę žmogaus teisėms, iškreipiantys socialinį teisingumą ir keliantis pavojų visuomenės moralei.

²⁰ Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015–2025 metų programos patvirtinimo. I.k 2015-1977 <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/8e499812cbbe11e49bcec506eeda6c5f?positionInSearchResults=4&searchModelUUID=a52215ea-753d-4bf5-95d4-2283bb40c240>>

²¹ Įsakymas „Dėl Šakinės korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015–2019 metų programos patvirtinimo.“ I.k 2015-19774.

3. KORUPCIJOS PREVENCIJA SVEIKATOS APSAUGOS SRITYJE: TEISĖS AKTŲ APŽVALGA

Korupcijos prevencijos pagrindai nustatyti **Korupcijos prevencijos įstatyme**.²² Jame numatyti korupcijos prevencijos tikslai, uždaviniai, konkrečios priemonės, jų taikymo principai, priemonių vykdytojai, jų teisės bei pareigos. Įstatyme įtvirtinti korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymo įstaigose ir korupcijos rizikos analizės pagrindai, korupcijos prevencijos programų ir planų rengimo ir įgyvendinimo reikalavimai, teisės aktuose įtvirtinto ar teisės aktų projektais numatomo teisinio reguliavimo poveikio korupcijos mastui vertinimas, informacijos apie asmenis, ketinančius eiti tam tikras pareigas, gavimas iš STT, visuomenės švietimas ir informavimas, nustatytų korupcijos aktų viešinimas. Šiame įstatyme numatytas reikalavimas priimti **Nacionalinę kovos su korupcija programą** bei šakines kovos su korupcija programas.

Nacionalinėje kovos su korupcija 2015-2025 metų programoje²³ išskirtos labiausiai pažeidžiamos sritys, kuriose nuspręsta patvirtinti atskiras šakines programas. Sveikatos priežiūra buvo įvardyta kaip viena iš tokių sričių.

Šakinėje sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programoje,²⁴ kuri priimta 2015 metų gruodį ir galioja iki 2019 metų, pateikiama išsami korupcijos sveikatos sistemoje situacijos analizė – pateikiami sociologinių tyrimų duomenys, analizuojami Korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje priemonių įgyvendinimo 2011–2014 metais rezultatai, pateikiama korupcijos apraiškų sveikatos sistemoje problemos analizė, nagrinėjamos bendrosios ir specifinės korupcijos sveikatos sistemoje pasireiškimo prielaidos, asmens sveikatos priežiūros įstaigų veiklos sritys, kuriose galima korupcijos pasireiškimo tikimybė (nurodoma, kad didžiausia tikimybė korupcijai pasireikšti be kitų sričių, būdingų kitoms sveikatos priežiūros institucijoms ir įstaigoms, yra Kompensuojamųjų vaistinių preparatų ir medicinos pagalbos priemonių skyrimo, prekių ir (ar) paslaugų viešųjų pirkimų srityse; problema įvardyti neoficialūs mokėjimai teikiant mokamas ir apmokamas iš PSDF biudžeto lėšų asmens sveikatos priežiūros paslaugas pacientams bei konkursai eiti pareigas ASP]).

Šakinėje programoje taip pat apibūdinami korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje teisinė ir institucinė bazė, formuluojami programos tikslai ir uždaviniai, finansavimo,

²² Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. I. k. 1021010ISTA00IX-904

²³ „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinės kovos su korupcija 2015-2025 metų programos patvirtinimo.“ I.k. 2015-03856.

²⁴ „Dėl Šakinės korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros sistemoje 2015–2019 metų programos patvirtinimo.“ I.k. 2015-19774.

įgyvendinimo ir atnaujinimo klausimai. Programos įgyvendinimo priemonių plane numatytos 88 priemonės, **kuriomis siekiama įgyvendinti 18 uždavinių**. Priemonės skirtos tiek pačiai Sveikatos apsaugos ministerijai, tiek jai pavaldžioms įstaigoms.

Nors Korupcijos prevencijos įstatymas to tiesiogiai neįpareigoja, Šakinė sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programa taip pat reikalauja, kad visos asmens sveikatos priežiūros įstaigos būtų pasitvirtinusios savo įstaigos **korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo priemonių planus**.

Šakinė sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programa taip pat įpareigoja asmens sveikatos priežiūros įstaigas priimti **elgesio kodeksus**, kurie numatytų deramą įstaigų darbuotojų elgesį su pacientais bei įstaigos partneriais (pvz., farmacijos bendrovių atstovais), **kurti ir įdiegti antikorpacinę aplinką įstaigoje**.

Nors Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba prašo į kovos su korupcija planus neįtraukti tų priemonių, kurios privalomos vykdyti pagal įstatymų reikalavimus,²⁵ tiek ASPJ korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planuose, tiek Šakinėje sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programoje yra gana nemažai tokio pobūdžio priemonių. Pavyzdžiui:

1.1. priemonė „Asmens (komisijos), atsakingo(-os) už korupcijos prevencijos ir kontrolės vykdymą, paskyrimas“ (numatyta Korupcijos prevencijos įstatymo 16 straipsnio 1 dalies 1 punkte);

1.8. priemonė „Sveikatos sistemos įstaigos interneto svetainėje ataskaitos apie korupcijos prevencijos priemonių plano 2015–2019 metams vykdymą skelbimas“ (reikalaujama pagal 2003 m. balandžio 18 d. Vyriausybės nutarimo „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo“²⁶ 172 punktą);

2.2., 2.3. ir 2.4. priemonės „SAM pavaldžių sveikatos sistemos įstaigų veiklos sričių vertinimas, siekiant nustatyti konkrečius korupcijos rizikos veiksnius bei korupcijos pasireiškimo tikimybę“; „ASPJ, pavaldžių savivaldybėms, veiklos sričių vertinimas, siekiant nustatyti konkrečius korupcijos rizikos veiksnius bei korupcijos pasireiškimo tikimybę“ bei „Atlikus korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą ir nustačius korupcijos rizikos veiksnius, sveikatos sistemos įstaigos korupcijos rizikos veiksniai“

²⁵ Egidijus Radzevičius et al., Antikorpacinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovas. 2017. <https://www.stt.lt/documents/korupcijos_prevencija/AAV_viesajam_sektoriui_Lt.pdf>

²⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo.“ I. k. 1031100NUTA00000480.

pašalinimo ar mažinimo plano tvirtinimas“ (reikalaujamos atlikti pagal Korupcijos prevencijos įstatymo 6 straipsnio 3 dalį ir pan.).

Korupcijos prevencijai užtikrinti skirti ir kiti įstatymai. Pavyzdžiui, **Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatyme**²⁷ numatyti saugikliai, kurie turėtų padėti suvaldyti viešųjų ir privačių interesų konfliktus – ir pagrindinėmis priemonėmis tam numatyta valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų pareiga deklaruoti galimus interesų konfliktus. Remiantis įstatymu, nuo 2015 m. kovo 1 d. interesus deklaruoti turi ne tik vadovaujantys pareigas užimantys gydymo įstaigų atstovai, bet ir gydytojai, odontologai ir farmacijos specialistai. VTEK 2016 m. pabaigoje nustatė, kad 83 proc. viešajame sektoriuje dirbančių gydytojų, odontologų ir farmacininkų yra pateikę privačių interesų deklaracijas,²⁸ tačiau tyrimų apie tai, kiek šis reikalavimas padeda suvaldyti korupcijos rizikas nėra atlikta. Įstatyme taip pat numatyta priemonė – „atšalimo“ laikotarpis - reikalavimas nedirbti ar nepriimti sprendimų dėl įmonių, kurioms asmuo turėjo įgaliojimų ankstesnėje darbovietėje; taip pat numatyti apribojimai sudaryti sandorius bei atstovauti juridiniams ar fiziniams asmenimis, su kuriais anksčiau egzistavo pavaldumo santykis.

Sveikatos priežiūros įstaigose vykdomiems pirkimams taikomos taisyklės ir saugikliai, numatyti **Viešųjų pirkimų įstatyme**²⁹. Nuo 2019 m. sausio 1 d. įsigalios ir **Pranešėjų apsaugos įstatymas**³⁰, pagal kurį visos asmens sveikatos priežiūros įstaigos turės įsidiegti pranešėjų kanalų (ir užtikrinti pranešėjų duomenų konfidencialumą), kad jais galėtų pasinaudoti įstaigoje dirbantys asmenys. **Labdaros ir paramos įstatyme**³¹ įtvirtinti labdaros ir paramos teikimo pagrindai, paramos gavimo kontrolė ir apskaita.

Sveikatos priežiūros įstaigų įstatyme³² yra įtvirtinta 16 sveikatos priežiūros įstaigų finansinės veiklos ir veiklos rezultatų vertinimo rodiklių, kurių siektinas reikšmes kiekvienais metais privalo patvirtinti Sveikatos apsaugos ministras. Šiuo metu 6 rodikliams siektinos reikšmės dar yra nenustatytos. Įstatyme nurodyta, jog rodiklių rezultatai turi būti viešai skelbiami ir nemokamai prieinami didžiausiai vartotojų grupei, tačiau šiuo metu informacija nėra skelbiama.

²⁷ Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymas. I. k. 09710101STAVIII-371.

²⁸ Vyriausioji tarnybinės etikos komisija „Gydymo įstaigų vadovai ir SAM turėtų spręsti medikų veiklos skaidrumo problemas.“ 2017. <<https://www.vtek.lt/index.php/pranesimu-archyvas/212-vtek-gydymo-istaigu-vadovai-ir-sam-turetu-spresti-mediku-veiklos-skaidrumo-problemas>>

²⁹ Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. I. k. 09610101STA001-1491.

³⁰ Lietuvos Respublikos pranešėjų apsaugos įstatymas. I. k. 2017-19743.

³¹ Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymo Nr. 1-172 pakeitimo įstatymas. I. k. 2015-21003.

³² Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymas I. k. 09610101STA001-1367.

2018 m. birželio 30 d. Seimas priėmė **Sveikatos apsaugos ministerijos parengtą su sveikatos apsaugos sistema susijusių įstatymų paketą**³³, kuriuo buvo siekiama nustatyti teises prielaidas Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos (toliau – LNSS) įstaigų tinklui optimizuoti; nustatyti viešo konkurso būdu atrenkamas pareigybes LNSS valstybės ir savivaldybių biudžetinėse ir viešosiose įstaigose; įtvirtinti reikalavimą LNSS biudžetinių ir viešųjų įstaigų vadovams, vadovų pavaduotojams, padalinių ir filialų vadovams ir vyriausiesiems finansininkams (buhalteriams) atitikti nepriekaištingos reputacijos ir sveikatos apsaugos ministro nustatytus kvalifikacijos reikalavimus; nustatyti LNSS biudžetinių ir viešųjų įstaigų vadovų rotaciją; įstatymu universiteto statusą turinčiose ar respublikos lygmens įstaigose nustatyti privalomą kolegialų valdymo organą – valdybą, su jos funkcijomis, taip pat nustatyti aiškias stebėtojų tarybos funkcijas; įstatymu įteisinti sveikatinimo veiklos paslaugų valdymo regionines tarybas regionuose, taip pat numatyti jų sudarymą ir vykdomas funkcijas; sveikatos srities įstatymų nuostatas dėl LNSS sveikatos priežiūros įstaigų steigimo ir veiklos po steigimo įgyvendinant šių juridinių asmenų dalyvio teises ir pareigas suderinti su Viešųjų įstaigų įstatymu, Biudžetinių įstaigų įstatymu, Mokslo ir studijų įstatymu, kitais įstatymais; įstatymu įtvirtinti TLK ir ASPJ sutarčių sudarymo sistemą ir kriterijus. 2018 m. liepos mėnesį Respublikos Prezidentė vetavo šiuos įstatymus dėl priėmimo procedūros pažeidimų bei prieštaravimo Konstitucijos nuostatoms dėl ūkinės veiklos laisvės ir teisės gauti nemokamą medicinos pagalbą.

³³ Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 pakeitimo įstatymas. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/ffb3f7927f9111e89188e16a6495e98c?fwid=cyrq46zmt>>;

Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo Nr. I-552 3, 11, 12, 42, 51, 53, 60, 61, 62, 63, 64 straipsnių pakeitimo, 73, 74 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir įstatymo papildymo 62-1 straipsniu įstatymas <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/de7480d17f9211e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo Nr. IX-886 7 straipsnio pakeitimo įstatymas. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/11f646427f9411e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 20 straipsnio pakeitimo įstatymas <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/897f95037f9311e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=7&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymo Nr. I-1555 6 straipsnio pakeitimo įstatymas. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e0c13a807f9311e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=1&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo Nr. I-1428 1 straipsnio pakeitimo įstatymas. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1b2934607f9511e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo Nr. I-1343 2, 26 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymas. <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/6908f7127f9511e89188e16a6495e98c?positionInSearchResults=3&searchModelUUID=e0728512-8dc5-4754-9838-7f4eb118a1d7>>;

³⁴ Lietuvos Respublikos Prezidento 2018 m. liepos 10 d. dekretas dėl Lietuvos Respublikos Seimo priimtų Lietuvos Respublikos sveikatos priežiūros įstaigų įstatymo Nr. I-1367 pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1418, Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo Nr. I-552 3, 11, 12, 42, 51, 53, 60, 61, 62,

Apibendrinant, **Korupcijos prevencijos sveikatos priežiūros įstaigose teisinio reguliavimas turi spragų.** Pirma, Korupcijos prevencijos įstatymu, nacionaline, šakine ir įstaigų korupcijos prevencijos programa numatyta daug įpareigojimų tiek pačioms įstaigoms, tiek konkrečioms jų darbuotojams, tačiau daugeliu atveju atsakomybė už priemonių vykdymą nėra numatyta. Pavyzdžiui, nėra aišku, kokios pasekmės kyla įstaigai, jei ši netinkamai suformuluoja korupcijos prevencijos priemones, nusimato neįgyvendinamus tikslus arba tikslus, kurių įgyvendinamumo pasiekti neįmanoma, nes pasirinktos tam netinkamos priemonės; kokios pasekmės kyla tuo atveju, jeigu įstaigos korupcijos prevencijos priemonių planas nėra įgyvendinamas.

Antra, korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą reguliuoja tiek Korupcijos prevencijos įstatymas, tiek STT direktoriaus 2011 m. gegužės 13 d. įsakymas Nr. 2-170 „Dėl valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė, nustatymo rekomendacijų patvirtinimo“^{63, 64}, tačiau nors rekomendacijos turėtų išaiškinti įstatymo nuostatų taikymą, jos iš esmės reikalauja įstaigas atlikti naujus veiksmus. Pagal įstatymo nuostatas reikalaujama nustatyti sritis, kuriose gali pasireikšti korupcija, o rekomendacijoje prašoma ne tik nustatyti šias sritis, bet ir jas įvertinti. Viena vertus, toks reikalavimas gali suklaidinti įstaigas dėl to, ko iš jų reikalaujama, antra vertus, nėra aišku, kiek rizikos analizę turi atlikti pati įstaiga, o kiek tai - STT funkcija, kaip ir numatyta Korupcijos prevencijos įstatyme.

Galiausiai, trūksta aiškių gairių, kas turi būti numatyta šakinėse ir institucijų korupcijos prevencijos programose. Susidaro įspūdis, kad dažnai į korupcijos prevencijos reikalavimus atsižvelgiama tik formaliai, nes tos pačios nuostatos kartojamos skirtingų įstaigų korupcijos prevencijos programose ir planuose. Taip pat dažnai Šakinės korupcijos prevencijos programos nuostatos perkeliamos į institucijos programą ir jos

63, 64 straipsnių pakeitimo, 73, 74 straipsnių pripažinimo netekusiais galios ir įstatymo papildymo 62-1 straipsniu įstatymo Nr.XIII-1419, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 20 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1420, Lietuvos Respublikos medicinos praktikos įstatymo Nr. I-1555 6 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1421, Lietuvos Respublikos visuomenės sveikatos priežiūros įstatymo Nr. IX-886 7 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1422, Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymo Nr. I-1428 1 straipsnio pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1423 ir Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo Nr. I-1343 2, 26 ir 27 straipsnių pakeitimo įstatymo Nr. XIII-1424 grąžinimo Lietuvos Respublikos Seimui pakartotinai svarstyti, I. k. 2018-11691

⁶⁵ Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus įsakymas „Dėl valstybės ar savivaldybės įstaigų veiklos sričių, kuriose egzistuoja didelė korupcijos pasireiškimo tikimybė nustatymo rekomendacijų patvirtinimo.“
I. k. 1110STTISAK0002-170.

priemonių planą. Panašu, kad nemaža dalis gydymo įstaigų Antikorupcinės aplinkos įsipareigojimų yra deklaratyvūs – kai kurios įstaigos deklaruoja diegiančios nulinę toleranciją korupcijai, tačiau neinformuoja apie konkrečius veiksmus šioje srityje.

3.KORUPCIJOS PREVENCIJA SAM PAVALDŽIOSE 17 ASPĮ: VIEŠAI PATEIKIAMOS INFORMACIJOS ANALIZĖ

ASPĮ korupcijos prevencijos programų analizė

Įvertinome Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių gydymo įstaigų viešai teikiamą informaciją jų interneto svetainėse 2018 m. gruodžio mėnesį. Iš 17 ASPĮ aktualią antikorupcinės programos redakciją skelbia 13 ASPĮ, antikorupcinių programų įgyvendinimo planus – 16 ASPĮ.

Korupcijos prevencijos programų analizė atskleidė, kad skirtingos gydymo įstaigos nusistato iš esmės tapačius ir abstrakčius tikslus, nusimato labai panašias priemones, pagal kurias sunku suprasti, su kokiomis problemomis susiduria konkrečios ASPĮ.

Nepaisant formos skirtumų, beveik visų ASPĮ korupcijos prevencijos programų turinys yra labai panašus ir **nepritaikytas konkrečioms sveikatos priežiūros įstaigoms**.

Tokia situacija gali susidaryti tiek dėl to, kad įstaigų vadovai ir už korupcijos prevenciją atsakingi darbuotojai formaliai rengia šias programas, tiek ir dėl to, kad visos ASPĮ galimai susiduria su tomis pačiomis korupcijos rizikomis.

Pagrindiniai pastebėjimai:

1. Gydymo įstaigų programose dažnai nustatomi nekonkretūs, labai panašūs korupcijos prevencijos tikslai. Pavyzdžiui:

„Programos tikslas – užtikrinti korupcijos prevenciją ligoninėje, siekti kompleksiskai šalinti neigiamas sąlygas, skatinančias korupcijos atsiradimą, siekti asmenis atgrasinti nuo korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų darymo bei kitų veiksmų, kurie didina korupcijos sklaidą ligoninėje, atlikimo. Programa siekiama paskatinti visuomenę reikšti nepakantumą korupcijai, sustiprinti visuomenės paramą korupcijos prevencijos priemonėms įgyvendinti, užtikrinti glaudesnę ligoninės bendradarbiavimą su vyriausybinėmis ir nevyriausybinėmis organizacijomis, kitais asmenimis, ginant prigimtines ir kitas bendras žmogaus teises ir laisves“³⁶);

³⁶ Rokiškio psichiatrijos ligoninė „Korupcijos prevencijos programa 2018-2019.“ 2017.
<<http://www.rpl.lt/2018/2018-2019-m-korupcijos-prevencijos-programa>>

„Programos tikslas – išaiškinti ir šalinti korupcijos Žalgirio klinikoje prielaidas, užtikrinti skaidresnę ir veiksmingesnę Žalgirio klinikos bei jos darbuotojų veiklą“³⁷;

„Programos tikslas – sumažinti korupcijos mastą, didinti skaidrumą, atvirumą, mažinti ir šalinti korupcijos pasireiškimo prielaidas sveikatos sistemoje“³⁸.

2. Programose dažnai formuluojami labai abstraktūs uždaviniai (pvz. „Svarbiausi korupcijos prevencijos programos uždaviniai – pagal kompetenciją rengti bei tvirtinti Korupcijos prevencijos programą (...)“³⁹).
3. Iš esmės visų ASPJ korupcijos prevencijos programose yra nurodytos sritys, kur gali pasireikšti korupcija, tačiau labai dažnai šios sritys yra abstrakčios (pvz., „ASPJ paslaugų teikimo sritis“, „socialinių paslaugų teikimo sritis“ ir pan.), taip pat tik išimtiniais atvejais nurodoma, kodėl būtent šiose srityse gali pasireikšti korupcija.
4. Korupcijos prevencijos programose pateikiama daug informacijos, kuri nėra svarbi konkrečios ASPJ korupcijos prevencijai. Pavyzdžiui, net kelių ASPJ programose (Respublikinės Panevėžio ligoninės⁴⁰, Klaipėdos jūrininkų ligoninės⁴¹) nurodoma: „Skirtingas viešųjų sveikatos priežiūros įstaigų pavaldumas (Sveikatos apsaugos ministerijai, savivaldybių taryboms) trukdo kurti vientisą sveikatos priežiūros organizavimo sistemą, planuoti išteklius, kooperuoti sveikatos priežiūros įstaigas ir išteklius tokiose srityse kaip technologijų įsigijimas ir atnaujinimas, naujų sudėtingų paslaugų diegimas“. Kyla klausimas, kiek galios SAM pavaldžios ASPJ turi šiam klausimui išspręsti ir kaip tai joms padės geriau suvaldyti korupcijos rizikas.

³⁷ Viešosios įstaigos Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinikos direktoriaus įsakymas „Dėl 2017-2019 metų korupcijos prevencijos programos bei korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo 2017-2019 m. priemonių plano.“ Vilnius, 2017. <http://www.zaigrioklinika.lt/apie-mus/korupcijos-prevencija/korupcijos_prevencijos_programos>

³⁸ Vilniaus gimdymo namai „Šakinė korupcijos prevencijos VŠĮ VGN 2015-2019 metų programa.“ <http://www.vgn.lt/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/2017_metai/KORUPCIUOS_PREVENCIUOS_DOKUMENTAI/Pataisyta_programa_2015_2019_m._V_1433.pdf>

³⁹ Viešosios įstaigos Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės direktoriaus įsakymas „Dėl VŠĮ Respublikinės Vilniaus universitetinės ligoninės 2015-2018 metų korupcijos prevencijos programos ir korupcijos prevencijos programos priemonių plano tvirtinimo.“ Vilnius, 2015. <<http://www.rvul.lt/korupcijos-prevencija/korupcijos-prevencijos-programa>>

⁴⁰ „Korupcijos prevencijos VŠĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje 2017-2019 m. programa.“ <http://panevezioligonine.lt/sites/default/files/ligonine/34/korupcijos_prevencijos_programa_2017-2019.pdf>

⁴¹ <<https://www.jurilig.lt/wp-content/uploads/2014/01/korupcijos-prevencija-3.pdf>>

5. Aprašant situacijos analizę, tik kelios ASPĮ (Kauno klinikinė ligoninė, Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika) nurodė savo įstaigai būdingas aplinkybes arba pateikė SSGG analizės rezultatus. Tačiau ir šiais atvejais sunkiai išvelgiamas ryšys tarp nurodytos įstaigos specifikos ir korupcijos prevencijos priemonių. Pavyzdžiui, Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinikos korupcijos prevencijos programoje nurodoma, kad remiantis atliktu tyrimu, nė vienas respondentas nemokėjo gydytojui už suteiktas paslaugas („nebuvo nei vieno paciento, kuris apklausų metu buvo nurodęs, jog jam teko neoficialiai mokėti ar tokio mokėjimo buvo reikalaujama ar kažkoku būdu duodama suprasti, kad jo reikia" (10 p.)). Programoje siekiama „Skatinti Žalgirio klinikos darbuotojų nepakantumą korupcijos apraiškoms ir įtraukti į korupcijos prevenciją Žalgirio klinikos pacientus" (19.3 p.).

Taip pat šioje programoje teigiama, jog „dažniausiai gydytojams ar kitam medicinos personalui buvo dovanojami saldainiai, šokoladas (du trečdaliai iš davusiųjų dovanų), kava (keturi iš dešimties) bei alkoholiniai gėrimai (penktadalis)", „per paskutinius metus kiek sumažėjo duodančiųjų alkoholinius gėrimus dalis". Korupcijos prevencijos priemonių plane nurodyta priemonė - „Kontroliuoti alkoholio, tabako, narkotikų galimą vartojimą Žalgirio klinikoje".

ASPĮ korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planų analizė

Analizuodami ASPĮ skelbiamus antikorporcinius planus vertinome: 1) kiek ir kokių priemonių ASPĮ planuose jau yra numatytos pagal įvairius įstatymus; 2) kiek ir kokių priemonių yra perkeltos iš Šakinės sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programos; 3) kiek ir kokių priemonių yra autentiškos – skirtos konkrečios ASPĮ problemoms spręsti ir nėra numatytos įstatymuose ar Šakinėje programoje.

Matome, jog asmens sveikatos priežiūros įstaigos nusistato labai daug priemonių, tačiau daugelis jų yra išimtinai techninio pobūdžio (reikalaujančios patikslinti, perduoti, paskelbti ir pan.). Neaišku, kokių rezultatų korupcijos prevencijos srityje tokios priemonės gali padėti pasiekti.

Atrodo, kad korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planai yra gana deklaratyvūs ir rengiami skubos tvarka - priemonės nenuosekliai sunumeruotos, trūksta dokumento puslapių ir pan. Taip pat, pavyzdžiui, Respublikinės Panevėžio ligoninės⁴²

⁴² Korupcijos prevencijos VŠĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje 2017-2019 m. programos įgyvendinimo priemonių planas. 2017.

ir Klaipėdos jūrininkų ligoninės⁴³ planai yra beveik analogiški. Dažnai planuose pasikartoja didelė dalis priemonių, kurios ir taip privalomos įgyvendinti pagal kitus įstatymus ir Šakinę korupcijos prevencijos programą sveikatos priežiūros srityje. Susidaro įspūdis, kad ir autentiškos, gydymo įstaigai pritaikytos priemonės dažnai yra surašytos atmestinais. Pavyzdžiui, sudėtinga suprasti, ką iš tiesų reiškia Rokiškio psichiatrijos ligoninės plane⁴⁴ numatyta priemonė „Peržiūrėti Ligoninės korupcijos prevencijos programos nuostatas ir atlikti jos priemonių įgyvendinimo analizę“.

Specialiųjų tyrimų tarnyba rekomenduoja⁴⁵ nusistatyti tokias korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo plano dalis kaip tikslas, tikslo rezultato kriterijai, uždaviniai, priemonės eilės numeris, problema, priemonės pavadinimas, priemonės vykdytojas (-ai), priemonių įvykdymo terminas bei laukiamų rezultatų vertinimo kriterijai. Daugelis ASPĮ savo korupcijos prevencijos planuose paprastai nenurodo tikslo ir problemos, kuri sprendžiama konkrečiomis priemonėmis (problema nurodo tik dvi iš 16 ASPĮ), dvi ASPĮ (Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninė⁴⁶ ir Respublikinė Šiaulių ligoninė⁴⁷) nenurodė rezultatų vertinimo kriterijų.

Analizuojant antikorupcinių programų priemonių įgyvendinimo planus dažnai sunku įvertinti, ar priemonė gali būti įgyvendinta per nurodytą jos įgyvendinimo laikotarpį. Dažnu atveju nurodomas abstraktus siekiamo rezultato kriterijus („paskirtas asmuo“, „pateikti dokumentai“, „parengta programa/planas“, „paskelbta informacija“, „paskelbta ataskaita“, „paskirta darbo grupė“, „pateiktos kopijos“, „patvirtintas planas“ ir pan.), pagal tai sunku suprasti, kokio konkretaus pokyčio siekiama. Neretai laukiamo rezultato vertinimo kriterijai formuluojami jau kaip pats rezultatas („2017 m. pasiūlymų dėl korupcijos prevencijos priemonių negauta“ (Klaipėdos jūrininkų ligoninės korupcijos prevencijos programos priemonių plano 1.5 priemonė); „(...) už

<http://panevezioligonine.lt/sites/default/files/ligonine/34/korupcijos_prevencijos_programos_priemoniu_planas_2017-2019-1.pdf>

⁴³ Korupcijos prevencijos Vėj Klaipėdos jūrininkų ligoninėje 2017-2019 m. programos įgyvendinimo priemonių plano 2017 m. įgyvendinimo ataskaita. <https://www.jurilig.lt/wp-content/uploads/2018/03/priemoni%C5%B3-plano_igyv_ataskaita_2017.pdf>

⁴⁴ Vėj Rokiškio psichiatrijos ligoninė, „2018-2019 m. korupcijos prevencijos programa.“ <<http://www.rpl.lt/2018/2018-2019-m-korupcijos-prevencijos-programa/>>

⁴⁵ Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovas, 87

⁴⁶ Viešosios įstaigos Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninės direktorius, įsakymas dėl korupcijos prevencijos 2015-2019 m. programos patvirtinimo. 2015. <http://www.alytub.lt/?page_id=1364>

⁴⁷ Viešosios įstaigos Respublikinės Šiaulių ligoninės korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planas 2017-2019 metais. 2016. <http://rsl.lrv.lt/uploads/rsl/documents/files/Korupcija/Korupcijos%20prevencijos%20programos%20%C4%AFgyvendinimo_priemoni%C5%B3_planas2017-2019m.pdf>

korupcijos prevencijos ir kontrolės vykdymą atsakinga paskirta I. Bumblienė" (Klaipėdos jūrininkų ligoninės korupcijos prevencijos programos priemonių plano 1.1 priemonė); „nebuvo" (Klaipėdos jūrininkų ligoninės korupcijos prevencijos programos priemonių plano 3.2, 3.3 ir 3.4 priemonės). Dažnai siekiamu rezultatu tampa „skaičius": „teisės aktų projektų, pateiktų antikorupciniam vertinimui, skaičius", „analizuotų pasiūlymų skaičius", „paskelbtų informacijų skaičius" ir kt.

- Iš 16 ASPJ, kurios skelbia savo antikorupcinės programos įgyvendinimo planus, tik 3 nurodo problemą, priemonės pavadinimą, terminą ir vertinimo kriterijus. 13 ASPJ savo antikorupcinių programų įgyvendinimo planuose nenurodo, kokias problemas siekia išspręsti su pasirinktomis priemonėmis;
- Vidutiniškai ASPJ savo planuose turi maždaug 26 priemones. Mažiausiai - 14 (Rokiškio psichiatrijos ligoninė ir Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos), daugiausiai - 41 (Klaipėdos jūrininkų ligoninė);
- Vidutiniškai viena (95) iš keturių (415) priemonių ASPJ planuose atkartoja įstatymuose numatytas nuostatas; Didžiausią tokių priemonių dalį savo plane turi Rokiškio psichiatrijos ligoninė (8 iš 14);

Vidutiniškai viena (95) iš keturių (415) priemonių atkartoja įstatymuose numatytas nuostatas.

Dažniausiai tai priemonės, susijusios su už korupciją atsakingo asmens ar padalinio paskyrimu; reikalavimu atlikti korupcijos pasireiškimo tikimybės nustatymą, atlikti viešai skelbiamų teisės aktų, reguliuojančių visuomeninius santykius, projektų vertinimą antikorupciniu požiūriu ir kt.

Kiti pavyzdžiai: numatyta, kad atsakingi įstaigos darbuotojai turi užtikrinti, kad nustatyto sąrašo darbuotojai deklaruotų privačius interesus – šis reikalavimas yra taikomas bet kurioms viešojo sektoriaus įstaigoms remiantis Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymu. Priemonė „ligoninės informacijos skelbimo vietose bei interneto svetainėse skelbti informaciją apie atsakomybę už korupcinio pobūdžio teisės pažeidimus ir kur gali kreiptis asmuo, susidūręs su korupcinio pobūdžio veika ir pan." yra numatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 18 d. nutarime Nr. 480 Dėl bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo⁴⁸, taip pat įstaigos yra nusimačiusios priemonių, kurias ir taip turi vykdyti remiantis Viešųjų

⁴⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl Bendrųjų reikalavimų valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų interneto svetainėms aprašo patvirtinimo." I. k. 1091100NUTA00001721.

pirkimų įstatymu (pvz., VŠĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės, VŠĮ Palangos reabilitacijos ligoninės⁴⁹ planuose numatyta priemonė, kad viešųjų pirkimų komisijų nariai pildytų nešališkumo deklaracijas), Teisėkūros pagrindų įstatyme (pvz., VŠĮ Respublikinės Kauno ligoninės plane⁵⁰ numatytas reikalavimas įstaigos teisės aktus skelbti TAIS sistemoje) ir t.t.

Daugiau nei pusė visų priemonių (224 iš 415) ASPĮ korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planuose yra analogiškos Šakinės sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programos nuostatomis.

Detali informacija apie kiekvieną įstaigą pateikiama lentelėje žemiau. Analizuojant perkeltą informaciją matyti, kad ASPĮ į savo korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planus įtraukia iš esmės visas priemones, kurios šioms įstaigoms yra numatytos Šakinėje programoje.

	Bendras priemonių skaičius	Priemonių, perkeltų iš Šakinės programos, skaičius	Procentinė dalis
VŠĮ Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninė	21	19	90%
VŠĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos	14	11	79%
VŠĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė	33	25	76%
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos	31	23	74%
VŠĮ "Vilniaus gimdymo namai"	31	22	71%
VŠĮ Nacionalinis kraujo centras	17	11	65%
VŠĮ Respublikinė Kauno ligoninė	36	20	56%
VŠĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė	27	14	52%
VŠĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė	37	19	51%
VŠĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija "Palangos Gintaras"	16	8	50%

⁴⁹ Korupcijos prevencijos VŠĮ Palangos reabilitacijos ligoninėje 2017-2019 metų programos įgyvendinimo priemonių planas. 2017. <<https://www.prl.lt/uploads/Korupcijos%20prevencijos%20igyvendinimo%20priemoniu%20planas/Korupcijos-prevencijos-Vsi-Palangos-reabilitacijos-ligonineje-2017-2019-metu-programos-igyvendinimo-priemoniu.pdf>>

⁵⁰ Viešosios įstaigos Respublikinės Kauno ligoninės generalinis direktorius, Įsakymas dėl viešosios įstaigos Respublikinės Kauno ligoninės korupcijos prevencijos 2017-2019 metų plano patvirtinimo. 2017. <https://www.kaunoligonine.lt/file_preview/uploads/2e/55/2e557645bb38257f3c690c3836ccb455.pdf>

VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė	41	19	46%
VšĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė	22	9	41%
VšĮ Palangos reabilitacijos ligoninė	37	15	41%
VšĮ Kauno klinikinė ligoninė	23	6	26%
VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika	15	2	13%
VšĮ "Rokiškio psichiatrijos ligoninė"	14	1	7%
Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė	Informacija neskelbiama	Informacija neskelbiama	-

Ketvirtadalis visų priemonių (96 iš 415) yra autentiškos – nenumatytos įstatymuose ar Šakinėje programoje. Išsami informacija apie šias priemones kiekvienoje ASPĮ pateikiama priede nr. 1. esančioje lentelėje.

Vertinant šias priemones matyti, kad jos dažnai pasikartoja skirtingų gydymo įstaigų antikorpuciniuose planuose. Pavyzdžiui, „užtikrinti darbuotojų elgesio kodekso laikymosi kontrolę“; „Patikrinti pacientų, atvykusių gydytojų specialistų konsultacijai, draustumą privalomuoju sveikatos draudimu“, „Analizuoti teikiamus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos, rengiant teisės aktų projektus ligoninėje“, „Analizuoti gautus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos priemonių ir spręsti dėl Programos įgyvendinimo priemonių plano papildymo ar pakeitimo“, „Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ įdiegimas įstaigoje“; „Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008: Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ reikalavimų vykdymas“; „Didinti med. prietaisų pirkimo per VšĮ CPO LT apimtį“; „Didinti medikamentų pirkimo per VšĮ CPO LT apimtį“; Ligoninės interneto svetainėje skelbti viešųjų pirkimų planą“; „Ligoninės interneto svetainėje skelbti informaciją apie numatomus vykdyti ir vykčius viešuosius pirkimus“). Šios priemonės neatspindi konkrečios įstaigos poreikių, dažnai detalizuoja privalomas pagal įstatymą ar Šakinėje sveikatos priežiūros srities esančias korupcijos prevencijos priemones.

Apibendrinant, ASPĮ korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planų turinio analizė atskleidė, kad didžioji dauguma šiuose planuose esančių priemonių yra privalomos vykdyti pagal įstatymus arba Šakinę sveikatos priežiūros srities korupcijos prevencijos programą. Daugelis autentiškų priemonių, skirtų konkrečioms gydymo įstaigoms, yra pasikartojančios. Dažnai sunku suprasti, kaip gydymo įstaigoms sekasi pasiekti užsibrėžtų tikslų ir ar jos geriau suvaldo su korupcija susijusias rizikas nei pernai. Skatintume gydymo įstaigas peržiūrėti savo antikorpucines programas ir jų įgyvendinimo priemonių planus ir išsigryninti 1-2 svarbiausius tikslus ir veiksmus, kuriuos įgyvendinus gydymo įstaiga pasiektų konkrečių rezultatų ir prisidėtų prie savo siekiamų antikorpucinių tikslų įgyvendinimo.

Kiek dėmesio antikorupcijai ir skaidrumui skiriama kituose įstaigos dokumentuose?

Visos Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžios ASPJ viešai skelbia savo metines veiklos ataskaitas, tačiau jose dėmesio **korupcijos prevencijai ir paslaugų kokybės klausimams skiriama labai nedaug.**

ASPJ metinių veiklos ataskaitų turinys ir išdėstymas yra labai skirtingi, vieniems klausimams vienos ASPJ teikia daugiau dėmesio, kitos – mažiau. Dažniausiai aptariami trys pagrindiniai su korupcijos prevencija ir paslaugų teikimo skaidrumu susiję aspektai: korupcijos prevencijos priemonių įgyvendinimas įstaigoje, ASPJ skaidraus vardo suteikimas ir pacientų apklausos dėl ASPJ teikiamų paslaugų kokybės.

Dažniausiai ASPJ veiklos ataskaitų korupcijos prevencijos įgyvendinimo aprašymas pateikiamas glaustai ir neinformatyviai. Dalies ASPJ (pavyzdžiui, Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika, Rokiškio psichiatrijos ligoninė, Santaros klinikos, Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija „Palangos gintaras“) veiklos ataskaitose neteikiama informacijos apie įstaigoje taikomų kovos su korupcija priemonių vykdymą. **Vertinant metines veiklos ataskaitas matyti, jog gydymo įstaigos korupcijos prevencijos priemonių vykdymo sėkmę matuoja ne remiantis korupcijos prevencijos programų priemonių planų įvykdymo analize, bet SAM komisijos atliekamu tyrimu,** kuris tik pavieniais atvejais yra įvardijamas ASPJ korupcijos prevencijos programų įgyvendinimo planuose. ASPJ skaidrumo vardas suteikiamas remiantis 2015 m. sausio 28 d. Sveikatos apsaugos ministro įsakymu Nr. V-65 Dėl Skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo⁵¹, kurio priede yra nustatyti kriterijai įstaigoms, norinčioms gauti šį vardą.

Pavyzdžiui, įstaiga turi teikti tam tikrą informaciją pacientams savo interneto svetainėse, tam tikrą informaciją teikti ASPJ patalpų informaciniuose stenduose, ASPJ monitoriuose, turi būti atliekamos ASPJ pacientų apklausos, kurių klausimai taip pat yra pateikti šio įsakymo priede, nustatyti reikalavimai dėl viešųjų pirkimų. ASPJ savo metinėse veiklos ataskaitose nurodo, kad šis vardas yra siekiamas arba gautas, tačiau paprastai nebūna nurodoma, kokių priemonių konkrečiai ASPJ ėmėsi, kad tenkintų nustatytus kriterijus.

⁵¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras, Įsakymas dėl skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo. I.k. 2015-01686.

Pacientų apklausos apie ASPĮ teikiamų paslaugų kokybę atliekamos remiantis Sveikatos apsaugos ministro įsakymu⁵². Vienas iš ASPĮ veiklos kokybės ir veiklos efektyvumo vertinimo rodiklių yra pacientų bendro pasitenkinimo ASPĮ teikiamomis sveikatos priežiūros paslaugomis lygis. Šiame įsakyme nurodoma, kaip jis yra apskaičiuojamas – kokie klausimai užduodami pacientams ir kaip yra vertinami jų atsakymai. Dalies ASPĮ veiklos ataskaitose trūksta išsamios informacijos apie tyrimo, skirto nustatyti pacientų pasitenkinimą gautomis paslaugomis, atlikimą. Ataskaitose pateikiamas aritmetinis pacientų vertinimo balų vidurkis, tačiau nenurodytas tyrimo imties dydis, reprezentatyvumas, apklausos atlikimo tvarka, metodologija, patikimumas. Tik dalis įstaigų analizuodamos teikiamų paslaugų kokybės įvertinimo kriterijų atsižvelgia į ankstesnių metų rezultatus ir savo metinėse ataskaitose siekia juos palyginti. Pavyzdžiui, pacientų apklausų rezultatai išsamiai aprašyti Respublikinės Šiaulių ligoninės 2017 m. veiklos ataskaitoje⁵³, o Respublikinėje Panevėžio ligoninėje⁵⁴ ir Respublikinės Klaipėdos ligoninės⁵⁵ metinėse ataskaitose šie duomenys pateikiami labai glaustai.

Iš viso 14 ASPĮ viešai skelbia atliktų pacientų ar įstaigos personalo apklausų rezultatus. Iš jų 6 ASPĮ skelbia tik pacientų pasitenkinimo lygio balą nurodydamos, ką atitinkamas balas reiškia, kiek pacientų buvo apklausta ar kitos su apklausa susijusios informacijos. 6 ASPĮ savo internetiniame puslapyje neturi skilties, kurioje pacientai galėtų palikti atsiliepimą apie gautas paslaugas.

Be šių klausimų, ASPĮ savo metinėse veiklos ataskaitose paprastai pamini vykdytų ar vykdomų viešųjų pirkimų statistiką (Rokiškio psichiatrijos ligoninės⁵⁶, Klaipėdos jūrininkų ligoninės⁵⁷, Nacionalinio kraujo centro⁵⁸ metinės veiklos ataskaitos); darbuotojams rengtus mokymus korupcijos prevencijos tema (Lietuvos sveikatos

⁵² Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras, Įsakymas dėl Asmens sveikatos priežiūros įstaigų, teikiančių stacionarines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, veiklos kokybės ir veiklos efektyvumo vertinimo rodiklių sąrašų ir šių rodiklių duomenų suvestinių formų patvirtinimo. I. k. 2017-20703.

⁵³ Viešoji įstaiga Respublikinė Šiaulių ligoninė, „Veiklos ataskaitos.“ <<http://rsl.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/veiklos-ataskaitos>>

⁵⁴ Respublikinė Panevėžio ligoninė, „Veiklos ataskaitos.“ <<http://panevezioligonine.lt/lt/veikla/veiklos-ataskaitos>>

⁵⁵ Korupcijos prevencijos VŠĮ Respublikinėje Klaipėdos ligoninėje 2015-2019 m. priemonių planas. 2015. <<https://www.rkligonine.lt/uploads/docs/2016-02-03-korupcijos-prevencijos-2015-2019-priemoniu-planas.pdf>>

⁵⁶ VŠĮ Rokiškio psichiatrijos ligoninė, „Ataskaitos.“ <<http://www.rpl.lt/veikla/metines-ataskaitos/>>

⁵⁷ VŠĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė, „Veiklos ataskaitos.“ <<https://www.jurlig.lt/veikla/veiklos-ataskaitos/>>

⁵⁸ Nacionalinis kraujo centras, „Veiklos ataskaitos.“ <https://v2.kraujodonoryste.lt/top_menu/veiklos-tikslas/veiklos-ataskaitos/>

mokslių universiteto ligoninės Kauno klinikų⁵⁹, Nacionalinio kraujo centro metinės veiklos ataskaitos), ISO standarto „Kokybės vadybos sistemos“ įdiegimą (Respublikinės Kauno ligoninės⁶⁰ metinė veiklos ataskaita), pacientų skundų nagrinėjimo situaciją (Klaipėdos jūrininkų ligoninės, Respublikinės Kauno ligoninės, Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninės Kauno klinikų, Nacionalinio kraujo centro metinės veiklos ataskaitos), dalyvavimą antikorupciniuose renginiuose (Klaipėdos jūrininkų ligoninės metinė veiklos ataskaita) ir pan.

Apibendrinant, metinėse veiklos ataskaitose dažniausiai tik labai glaustai aptariama, kaip įstaiga užtikrina korupcijos prevenciją, pagal Sveikatos apsaugos ministro reikalavimą aprašo veiklos kokybės ir veiklos efektyvumo vertinimą, trumpai aptaria, kiek pacientai patenkinti ASPĮ teikiamomis paslaugomis.

Kiekviena sveikatos priežiūros įstaiga turėtų pati vykdyti reprezentatyvius tyrimus ir periodiškai rinkti savo pacientų grįžtamąjį ryšį apie įstaigos teikiamų paslaugų kokybę ir apie tai skelbti viešai. Mūsų siūlymas - gydymo įstaigos galėtų pritaikyti Palankių klientų rodiklį užduodamos du klausimus: „1) Ar rekomenduotumėte savo draugams ir pažįstamiems lankytis šioje gydymo įstaigoje? (1 – tikrai nerekomenduočiau, 10 – tikrai rekomenduočiau); 2) Kodėl įvertinote būtent taip?“ Šis rodiklis galėtų būti naudojamas vertinant ir lyginant sveikatos priežiūros įstaigas.

16 ASPĮ skelbia darbuotojų elgesio kodeksus, 14 ASPĮ – bendrąsias vidaus taisykles, 5 ASPĮ – pacientų atmintines.

SAM pavaldžių ASPĮ Elgesio kodeksai tarpusavyje labai panašūs, parengti laikantis SAM patvirtintų Viešosios asmens sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojų elgesio kodekso rengimo rekomendacijų⁶¹. ASPĮ elgesio kodeksų struktūra iš esmės nesiskiria (Bendrosios nuostatos, Darbuotojų elgesio principai, Darbuotojų tarpusavio santykiai, Elgesio kodekso nuostatų laikymosi kontrolė ir priežiūra ir Baigiamosios nuostatos. Kai kuriose ASPĮ numatytas ir dar vienas skyrius – Atsakomybė už elgesio kodekso pažeidimus). Vis tik tam, kad Elgesio kodeksas įstaigoje būtų veiksmingas, darbuotojai turi dalyvauti kuriant elgesio kodeksą, diskutuoti apie jame nurodytas nuostatas, gerai suprasti kodekso taisyklių turinį ir taikymo ribas.

⁵⁹ Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos, „Metinės veiklos ataskaitos.“ <<http://www.kaunoklinikos.lt/kk/veikla2-3/veiklos-ataskaitos/metines-ataskaitos>>

⁶⁰ Respublikinė Kauno ligoninė, „Veiklos ataskaitos.“ <<https://www.kaunoligonine.lt/lt/isorinis/apie-ligonine/ataskaitos-ir-dokumentai/veiklos-ataskaitos>>

⁶¹ Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymas Dėl Viešosios asmens sveikatos priežiūros įstaigos darbuotojų elgesio kodekso rengimo rekomendacijų patvirtinimo, I.K. 2014-04985

Visų ASPJ Elgesio kodeksų nuostatos yra privalomos ir už jų pažeidimą taikoma atsakomybė, nors SAM rekomendacijos to nenumato.

Iš esmės visose ASPJ įtrauktos šios su korupcijos prevencija ir skaidrumu susijusios nuostatos:

- *Darbuotojai turi nedalyvauti neteisėtuose sandoriuose ir susirinkimuose;*
- *Netoleruoti Įstaigos darbuotojų neetiško elgesio, nekompetentingų ar neteisėtų veiksmų ir nedelsiant imtis priemonių jiems nutraukti;*
- *Būti nepaperkamais, nepriimti dovanų, pinigų ar paslaugų, išskirtinių lengvatų ir nuolaidų iš fizinių ar juridinių asmenų ar organizacijų;*
- *Aiškiai pasakyti ir savo elgesiu parodyti, kad netoleruoja jokių kyšių ar dovanų davimo ir ėmimo;*
- *Priimant sprendimus ir kitoje darbinėje veikloje vadovautis tik viešaisiais interesais, einamų pareigų ir įtakos nenaudoti privatiems interesams tenkinti, taip pat esamiems ir buvusiems Įstaigos darbuotojams proteguoti;*
- *Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka laiku ir tiksliai deklaruoti savo privačius interesus, nesudaryti sąlygų viešųjų ir privačių interesų konfliktui kilti, o jam kilus, imtis priemonių tokiam konfliktui pašalinti;*
- *Nenaudoti pareigų, pažeidžiant viešuosius interesus įdarbinant asmenį, skiriant jį tam tikras pareigas ar skatinant arba sudarant su juo sutartis;*
- *Nesiimti apgaulės, sukčiavimo, korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų ar kitų teisės aktais uždraustų veikų;*
- *Nei tiesiogiai, nei netiesiogiai nepriimti jokių tiesioginių ar netiesioginių dovanų kai esama pagrindo manyti, kad dovana siekiama paveikti darbuotojo veiksmus ar sprendimus;*
- *Nenaudoti darbuotojo veikai nustatyto laiko, Įstaigos darbo priemonių, finansinių, žmogiškųjų ir materialinių išteklių ne Įstaigos poreikiams tenkinti;*
- *Savo darbo pareigas vykdyti nepriekaištingai, būti nepaperkamu ir nepapirkinėti kitų asmenų.*

Visos šios nuostatos, išskyrus mažas išimtis, (Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės Elgesio kodekse⁶² iš minėtų nuostatų nurodytos tik 6) yra numatytos visų ASPJ Elgesio kodeksuose.

Elgesio kodeksai turėtų nustatyti gaires darbuotojams, kaip jie turėtų elgtis vykdydami savo funkcijas bei užsiimdami kita veikla, kuri tiesiogiai ar netiesiogiai gali būti susijusi su pareigų vykdymu.

⁶² Viešosios įstaigos Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės direktorius, Įsakymas dėl viešosios įstaigos Respublikinės Vilniaus psichiatrijos ligoninės etikos kodekso <<http://rvpl.lt/images/stories/2016/scan1115.pdf>>

Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos parengtame Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadove⁶³ nurodoma, kad efektyvus elgesio kodeksas turi būti išsamus, suprantamas ir bekompromisis⁶⁴. Išanalizavus ASPJ Elgesio kodeksų nuostatas matyti, kad jos yra iš esmės identiškos skirtingose gydymo įstaigose. Kyla klausimas, ar elgesio kodeksai buvo aptarti diskusijų su darbuotojais metu, ar jie tinkamai veikia praktikoje.

⁶³ Antikorupcinės aplinkos viešajame sektoriuje kūrimo ir įgyvendinimo vadovas

⁶⁴ Ten pat, 118

5. KAIP SAM PAVALDŽIOS ASPĮ SUVALDO SU VIEŠAISIAIS PIRKIM AIS SUSIJUSIAS KORUPCIJOS RIZIKAS?

2017 m. viešųjų pirkimų būdu Lietuvos perkančiosios organizacijos įstaigos išleido daugiau nei 4,68 mlrd. eurų⁶⁵. Viešieji pirkimai medicinos srityje (medicinos įrangos, farmacijos ir asmens higienos gaminių) kasmet sudaro apie 16 proc. visų per metus įvykusių viešųjų pirkimų (2014–2015 m.). Laboratorinių reagentų ir diagnostikos priemonių - apie 10 proc. medicinos srityje vykstančių viešųjų pirkimų (2014–2015 m.). Pastarosioms įsigyti kasmet per viešuosius pirkimus išleidžiama apie 34 mln. eurų.⁶⁶ Verslininkų nuomone, sveikatos apsauga – viena iš 4 sričių, kuriose dažniausiai siekiama daryti įtaką sprendimų priėmimui Lietuvoje.⁶⁷

Remiantis Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis, gaunama vis daugiau pranešimų iš sveikatos apsaugos sektoriuje veikiančių rinkos dalyvių dėl galimai neteisėtoms ir ydingoms perkančiųjų organizacijų praktikos įgyjant įvairaus pobūdžio medicinos diagnostikos prekes. Kadangi dažnai medicinos diagnostikos įrangą ir darbu su ja skirtus reagentus bei papildomas priemones gamina tas pats gamintojas, prarandama galimybė naudoti skirtingų gamintojų medicinos diagnostikos įrangą ir reagentus.⁶⁸

2017 m. 17 SAM pavaldžių ASP į viešųjų pirkimų būdu išleido daugiau nei 232,3 mln. EUR (detali informacija pateikiama lentelėje žemiau). Vertinant ASP viešai teikiamus dokumentus sunku suprasti, kaip gydymo įstaigoms sekasi suvaldyti su viešaisiais pirkimais susijusias korupcijos rizikas, kiek dėmesio šiam klausimui gydymo įstaiga skiria, pagal kokius rodiklius matuoja savo sėkmę. **Mūsų siūlymas - gydymo įstaigoms nusistatyti aiškius kriterijus, kurie leistų pamatuoti, kaip įstaigai sekasi suvaldyti korupcijos rizikas vykdam viešuosius pirkimus ir apie tai skelbti viešai.**

⁶⁵ „Informacija apie 2017 m. įvykdytus pirkimus.“

⁶⁶ Viešųjų pirkimų tarnyba, „Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių viešieji pirkimai.“ 2013-2015. <http://vpt.lrv.lt/uploads/vpt/documents/files/VPT_reagentai_29_11_16%2B.pdf>

⁶⁷ „Transparency International“ Lietuvos skyrius, Vilmorus, „Požiūris į lobistinę veiklą.“ Reprezentatyvi Lietuvos įmonių apklausa, 2014. <https://www.transparency.lt/wp-content/uploads/2015/10/verslininku_pozioris_i_lobistine_veikla1.pdf>

⁶⁸ Viešųjų pirkimų tarnyba, „Laboratorijos reagentų ir diagnostikos priemonių viešieji pirkimai.“ 2013-2015.

Informacija apie 2017 m. ASPJ vykdytus viešuosius pirkimus:⁶⁹

	Įstaigos pavadinimas	Pirkimų vertė, mln. Eur
1	VšĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos	84,8
2	Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos	61,6
3	VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė	21,5
4	VšĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė	19,3
5	VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė	9,7
6	VšĮ Respublikinė Kauno ligoninė	8,8
7	VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė	8,3
8	VšĮ Kauno klinikinė ligoninė	5,3
9	VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė	3,8
10	VšĮ Nacionalinis kraujo centras	2,8
11	VšĮ "Rokiškio psichiatrijos ligoninė"	1,8
12	VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika	1,4
13	Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė	1,1
14	VšĮ Palangos reabilitacijos ligoninė	0,8
15	VšĮ "Vilniaus gimdymo namai"	0,8
16	VšĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija "Palangos Gintaras"	0,3
17	VšĮ Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninė	0,2

⁶⁹ Viešųjų pirkimų tarnyba, „Informacija apie 2017 m. įvykdytus pirkimus.“ <<http://vpt.lrv.lt/informacija-apie-2017-m-ivykdytus-pirkimus>>

6. MEDIKŲ IR FARMACININKŲ SANTYKIAI

Vaistų pardavimas yra didelė farmacijos kompanijų išlaidų dalis. Devynios iš dešimties didžiausių farmacijos įmonių 2013 m. išleido daugiau lėšų vaistų rinkodarai nei moksliniams tyrimams bei eksperimentinei plėtrai (MTEP).⁷⁰

Prekyba vaistais pirmiausia remiasi farmacijos pramonės ir sveikatos priežiūros specialistų santykiais, kurie yra svarbūs tobulinant vaistus mokslinių tyrimų metu ar stebint galimą šalutinį vaistų poveikį. Kita vertus, reklamuojant vaistinius preparatus gali būti nesilaikoma etikos principų dėl farmacijos pramonės poreikio atgauti MTEP išlaidas ir padidinti pelną. Taip pat korupcijos rizikas gali padidinti tvarių reguliavimo ir priežiūros mechanizmų trūkumas⁷¹.

Lietuvoje medikų ir farmacininkų santykius rinkodaros srityje iš esmės reglamentuoja du pagrindiniai teisės aktai: 2006 birželio 22 d. LR Farmacijos įstatymas Nr. X-709, 51 straipsnis „Vaistinių preparatų reklama sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistams“⁷² ir LR sveikatos apsaugos ministro 2006 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. V-1128 „Dėl vaistinių preparatų reklamos taisyklių patvirtinimo.“⁷³ Remiantis Sveikatos apsaugos ministro įstatymu, kiekviena asmens sveikatos priežiūros įstaiga vaistų reklamuotojų vizitus turi organizuoti vadovo nustatyta tvarka (25 st.).

Teisės aktuose nėra numatyta, kas konkrečiai turėtų būti nurodyta vizitų tvarkos aprašuose, tačiau tiek sveikatos priežiūros specialistai, tiek vaistų reklamuotojai turi laikytis tam tikrų reikalavimų, numatytų sveikatos apsaugos ministro įsakyme ir farmacijos įstatyme. Pavyzdžiui:

- vaistų reklamuotojai turi raštu ar elektroniniu būdu registruotis tam skirtame žurnale;
- vaistų reklamuotojas privalo nešioti darbuotojo tapatybę patvirtinantį dokumentą (darbo pažymėjimą);
- vaistų reklamuotojui draudžiama asmeniškai susitikti su sveikatos priežiūros specialistu jo darbo laiku, skirtu pacientams priimti;
- skatinant sveikatos priežiūros ir farmacijos specialistus skirti, tiekti ar parduoti (išduoti) vaistinius preparatus, draudžiama duoti atlygį pinigais ar natūra, o šiems specialistams – jo prašyti ar jį priimti.

⁷⁰ Transparency International UK, "Corruption in the Pharmaceutical Sector. Diagnosing the Challenges" 2016.

<https://www.transparency.org.uk/publications/corruption-in-the-pharmaceutical-sector/>

⁷¹ Ten pat.

⁷² Lietuvos Respublikos farmacijos įstatymas. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.280067/TBCKPAERs> >

⁷³ Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro įsakymas dėl vaistinių preparatų reklamos taisyklių patvirtinimo.

<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.290261/FdwFpmwRX> >

Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba,⁷⁴ atsakinga už vaistų reklamos kontrolę Lietuvoje, yra pateikusi savo siūlymus, ką ASPJ papildydama įstatymuose numatytą tvarką galėtų apibrėžti vaistų reklamuotojų vizitų organizavimo taisyklėse:

- Nurodyti teisės akto paskirtį, apibrėžti taisyklėse vartojamas sąvokas;
- Numatyti vaistinių preparatų vizitų organizavimo tvarką ASPJ: (1) nurodyti, koku būdu vaistų reklamuotojai turi registruotis tam skirtame žurnale (raštu ir (ar) elektroniniu būdu); kur šis žurnalas yra saugomas, kiek laiko saugomas; asmenis, į kuriuos galima kreiptis dėl vizitų registracijos; išvardinti, kokią informaciją žurnale būtina nurodyti arba patvirtinti vizitų registracijos žurnalo formą ir pan.; (2) konkretizuoti reklaminių renginių ir asmeninių vizitų organizavimo tvarką, nustatant, kada renginiai gali būti organizuojami;
- Nustatyti ASPJ pareigas, pavyzdžiui, užtikrinti galimybę vaistų reklamuotojui susipažinti su ASPJ vadovo patvirtintomis vizitų organizavimo taisyklėmis ar šias taisykles paviešinti; užtikrinti vizitų registracijos žurnalo prieinamumą; pasirašytinai supažindinti ASPJ atsakingus asmenis (administraciją, sveikatos priežiūros specialistus) su vizitų organizavimo tvarka; informuoti vaistų reklamos davėją apie vaistų reklamuotojų veiklos pažeidimus ir pan.;
- Nustatyti ASPJ darbuotojų atsakomybę už taisyklių nesilaikymą; nurodomas asmuo(-ys), kuriam(-iems) pavedama kontroliuoti, kaip laikomasi taisyklių nuostatų ir pan.

Siekiant užtikrinti skaidrią vaistų rinkodarą ir sumažinti korupcijos rizikas, „Transparency International“ Jungtinės Karalystės skyrius siūlo kurti ir vadovautis Etikos kodeksais, kurie numatytų galimų interesų konfliktų viešinimą, kaip, pavyzdžiui, suteiktą finansavimą sveikatos priežiūros specialistui ar įstaigai.⁷⁵ Farmacijos pramonės kompanijos "siekdamos užtikrinti sklandų visuomenės sveikatai būtiną medicinos progresą" priėmė Vaistų rinkodaros etikos kodeksą, kuris reglamentuoja vaistų rinkodarą, tarpusavio santykius su sveikatos priežiūros

⁷⁴ Valstybinė vaistų kontrolės tarnyba, „Dėl reklamuotojų vizitų.“ 2015.

<https://www.vvkt.lt/D%C4%97I%20vaist%C5%B3%20reklamuotoj%C5%B3%20vizit%C5%B3>

⁷⁵ "Corruption in the Pharmaceutical Sector. Diagnosing the Challenges"

specialistais, bei santykius tarp farmacijos pramonės ir pacientų organizacijų.⁷⁶ Lietuvoje šiuo kodeksu vadovaujasi 40 kompanijų, vienijamų Inovatyvios farmacijos pramonės asociacijos (IFPA) ir Vaistų gamintojų asociacijos (VGA), tarp kurių yra didžiausios pasaulio farmacijos įmonės, kaip „Pfizer Luxembourg SARL“ filialas Lietuvoje, UAB „GlaxoSmithKline Lietuva“, UAB „Roche Lietuva“ ir kt.

Kodekso 18 straipsnis „Farmacijos kompanijos personalas“ apibrėžia farmacijos kompanijų personalo vizitus pas medicinos atstovus taisykles. Šis straipsnis numato, kad „medicinos atstovai privalo savo pareigas vykdyti atsakingai ir etiškai“, „neturi teisės taikyti jokių skatinamųjų priemonių ar gudrybių“ ir „turi užtikrinti, kad vizitų dažnis, susitikimų laikas ir trukmė pas sveikatos priežiūros specialistus, į vaistines, ligonines ar kitas sveikatos priežiūros institucijas, o taip pat būdai, kaip tie vizitai atliekami, atitiktų įstatymų numatytą tvarką“.

Kodekso priedas D - Atskleidimo kodeksas - numato, kad „kiekviena Kompanija, laikydama šio Atskleidimo kodekso reikalavimų, dokumentuoja ir atskleidžia informaciją apie jos tiesiogiai arba netiesiogiai Gavėjui perleistas vertes“.⁷⁷ Pagal Atskleidimo kodeksą kompanijos įsipareigoja atskleisti informaciją apie savo indėlį į medikų kompetencijos ir kvalifikacijos tobulinimą, informaciją apie praktikuojančių medikų pasitelkimą vykdant su medicinos inovacijomis susijusius klinikinius tyrimus, bei kitą informaciją. Atskleidimo kodeksas taikomas kompanijoms, kurios užsiima vaistų rinkodara Lietuvoje, jų atstovams bei prie VREK prisijungusioms organizacijoms, asociacijoms ir (ar) kitiems juridiniams dariniams ir (ar) jų padaliniams.

Kokią informaciją viešina SAM pavaldžios ASPJ?

Iš 17 LR Sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių asmens sveikatos priežiūros įstaigų (ASPJ) tik 4 viešai skelbia vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašus. Tai – Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija „Palangos gintaras“, Klaipėdos jūrininkų ligoninė, Respublikinė Panevėžio ligoninė ir Respublikinę Vilniaus universitetinę ligoninę (RVUL). Detali informaciją apie tvarkos aprašuose skelbiamą informaciją pateikiama lentelėje žemiau.

⁷⁶ Vaistų rinkodaros etikos kodeksas, "Etikos kodeksas."

<<https://www.vaistukodeksas.lt/ifpa-vga-vaistu-rinkodaros-etikos-kodeksas/>>

⁷⁷ Vaistų rinkodaros etikos kodeksas, „SPS / SPO INFORMACIJOS ATSKLEIDIMO KODEKSAS.“

<<https://www.vaistukodeksas.lt/wp-content/uploads/2016/06/6-VREK-D-priedas-20151125.pdf>>

ASPĮ	Vizitų organizavimo tikslas	Taisyklėse vartojamų sąvokų apibrėžimai	Vizitų organizavimo procedūra		Pareigybės, atsakingos už vizitų organizavimą	ASPĮ pareigos organizuojant vizitus	Atsakomybė už tvarkos nesilaikymą
			Vaistų reklamuotojų registracija	Darbuotojo tapatybės pažymėjimo nešiojimas			
Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija „Palangos gintaras“							
Klaipėdos jūrininkų ligoninė							
Respublikinė Panevėžio ligoninė							
Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė							

Ką praktikoje numato ASPĮ vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašai remiantis įstatymais ir rekomendacijomis:

Visuose keturiuose gydymo įstaigų tvarkų aprašuose išsamiai aprašyta vizitų organizavimo tvarka, pavyzdžiui, ar vizitai yra (ne)mokami, kur vaistų reklamuotojai turi registruotis. Klaipėdos jūrininkų ligoninės ir RVUL aprašuose taip pat pateikiami vaistų reklamuotojų vizitų registracijos žurnalo pavyzdžiai.

VŠĮ KLAIPĖDOS JŪRININKŲ LIGONINĖ						
VAISTŲ REKLAMUOTOJŲ VIZITŲ REGISTRACIJOS ŽURNALAS						
Eil. Nr.	Vaistų reklamuotojo vardas, pavardė	Bendrovės, kuriai atstovauja pavadinimas, įmonės kodas	Vizito data ir laikas	Vizito tikslas (numatomi reklamuoti vaistai)	Asmens sveikatos priežiūros specialisto ar skyriaus vedėjo vardas, pavardė	Pastabos*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
* – pastabose įrašomas keičiamas laikas arba atšauktas vizitas.						

RVUL papildomai pateikia ir prašymo, skirto atvykusiems į ligoninę vaistų/medicininės paskirties produktų reklamuotojams, pavyzdį:

PATVIRTINTA
VšĮ Respublikinės Vilniaus
universitetinės ligoninės direktoriaus
2018 m. balandžio 17 d.
įsakymu Nr. V-2018-037

1 peticija

**ŽURNALO, SKIRTO ATVYKUSIEMS Į LIGONINĘ VAISTŲ/MEDICININĖS
PASKIRTIES PRODUKTŲ REKLAMUOTOJAMS ĮSIREGISTRUOTI, FORMA**

Prašymo pateikimo data	Vizito data	Reklamavęs vardis, pavardė	Darbovietė	Vizito tikslas: (nurodomi reklamuojami vaistiniai preparatai arba medicininės paskirties produktai)	Sveikatos priežiūros specialisto, po kurį einama, vardas, pavardė

Vilniaus universitetinės ligoninės direktoriaus 2018 m. balandžio 17 d. įsakymu Nr. V-2018-037
1 peticija

Prašoma, skirto atvykusiems į ligoninę vaistų/medicininės paskirties produktų reklamuotojams, pateikti:

Sveikatinama V. Kaban
dėvėjosi m. ligoninės direktoriaus
dr. Agnėlei Paterniškienei

**PILNAŠMAS
LEISTI REKLAMUOTI VAISTŲ/MEDICININĖS PASKIRTIES PRODUKTUS**

20____ m. _____ d.

Visų keturių įstaigų tvarkos numato atsakomybę už tvarkos nesilaikymą, taip pat nurodo pareigybes, atsakingas už vizitų organizavimą. ASPJ vizitų organizavimo pareigos atskirai yra apibrėžiamos „Palangos gintaras“ ir Klaipėdos jūrininkų ligoninės tvarkos aprašuose. Palangos ir Panevėžio gydymo įstaigose numatoma, kad vaistų reklamos davėjo darbuotojai turėtų nešioti darbuotojo tapatybę patvirtinantį dokumentą. Vizitų organizavimo tikslą nurodo „Palangos gintaras“ ir Klaipėdos jūrininkų ligoninė. Sąvokas, vartojamas taisyklėse, apibrėžia ir vizitų būdus (asmeninis susitikimas, grupinis susitikimas, reklaminis renginys) numato tik „Palangos gintaro“ ASPJ.

Nė viena iš minėtųjų gydymo įstaigų neviešina savo registracijos žurnalo ar susitikimų su farmacininkais savo internetiniame puslapyje. Mūsų siūlymas - ASPJ viešinti vaistų reklamuotojų vizitų tvarkos aprašus ir vaistų reklamuotojų registraciją.

Bendrą informaciją apie gydymo įstaigos gautą paramą (įskaitant ir farmacijos bendrovių suteiktą paramą) viešina 12 iš 17 ASPJ. Iš jų paramos teikėjus skelbia 7 ASPJ, jeigu tokių buvo. Dažniausiai informaciją apie gautą paramą ASPJ skelbia savo veiklos arba finansinėse ataskaitose.

Farmacijos pramonės įmonės ir ASPJ galėtų pradėti skelbti apie suteiktą ir gautą paramą ir tai daryti atvirų duomenų formatu. Pavyzdžiui, „Transparency International“ Slovakijos skyrius sukūrė portalą „Skaidrūs gydytojai“ (angl. Transparent Doctors), kuriame pateikia atvirus duomenis apie bendradarbiavimą ir finansinius santykius tarp gydytojų ir farmacijos kompanijų bei leidžia juos palyginti⁷⁸. „Atviri mokėjimai“ yra nacionalinė skaidrumo programa JAV, kur viešai pateikiama daugiau negu 11,4 mln. įrašų apie pervestas pinigines vertes tarp farmacijos ir medicininės įrangos kompanijų ir sveikatos priežiūros specialistų.⁷⁹ Atvirų duomenų prieinamumas leistų panašius įrankius sukurti ir Lietuvoje.

⁷⁸ Transparency International Slovensko, „Transparentní lekári.“ < <http://lekari.transparency.sk/> >

⁷⁹ OpenPaymentsData.CMS.gov

7. PRIEDAI

Priedas nr. 1. ASPĮ korupcijos prevencijos programos įgyvendinimo priemonių planų analizė: planuose nurodytos autentiškos priemonės (nenumatytos įstatymuose ar Šakinėje programoje).

	Bendras priemonių skaičius	Autentiškų priemonių skaičius	Procentinė dalis	Priemonės
VšĮ Vilniaus universiteto ligoninės Žalgirio klinika	15	8	53%	"- Atlikti Žalgirio klinikos pacientų anketinę apklausą, siekiant išsiaiškinti galimas korupcinio pobūdžio apraiškas bei situaciją įstaigoje; - Organizuoti LR Specialiųjų tyrimų tarnybos atstovo paskaitą Žalgirio klinikos darbuotojams; - Pareiškimų, skundų dėl galimų korupcinio pobūdžio veikų nagrinėjimas; - Žalgirio klinikos darbuotojų švietimas ir informacija apie korupcijos prevencijos priemonių vykdymą; - Sudaryti sąlygas darbuotojams, pacientams, kitiems asmenims anonimiškai pranešti Žalgirio klinikos vadovybei savo įtarimus dėl galimos personalo korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos; - Analizuoti pacientų ir darbuotojų pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos įstaigoje; - Atlikti pacientų anketinių apklausų, siekiant išsiaiškinti galimas korupcinio pobūdžio apraiškas bei situaciją įstaigoje, analizę bei jas palyginti su 2014 m., 2016 m. atliktų apklausų duomenimis; - Įvertinti Žalgirio klinikos medicinos darbuotojų viešųjų privačių interesų derinimo deklaravimo reikalavimų tinkamą vykdymą."
VšĮ Kauno klinikinė ligoninė	23	10	43%	"- Organizuoti ligoninės padaliniuose esančiuose informaciniuose stenduose pacientams iškabintos privalomos informacijos patikrinimą, reikalui esant, duoti nurodymus ją papildyti; - Gavus pranešimą apie galimą korupcinę veiką, nedelsiant informuoti įstaigos vadovą; - Analizuoti pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos priemonių sveikatos sistemoje; - Organizuoti darbuotojų mokymus korupcijos prevencijos klausimais; - Pacientų apklausų apie korupciją vykdymas, duomenų analizė; - Tikrinti vaistų panaudojimą ligoninės padaliniuose; - Medicinos įrangos viešuosius pirkimus vykdyti tik pritarus ligoninės

				<p>priority komisijai. Plėsti viešųjų pirkimų atliekamų elektroninėmis CVPIŠ priemonėmis apimtis; - Mokamų ir apmokamų iš PSDF biudžeto lėšų paslaugų teikimo pacientams analizė ir kontrolė; - Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ įdiegimas ligoninėje; - Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ reikalavimų vykdymas."</p>
VšĮ Palangos reabilitacijos ligoninė	37	14	38%	<p>"- Analizuoti gautus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos priemonių ir spręsti dėl Programos įgyvendinimo priemonių plano papildymo (pakeitimo); - Užtikrinti elgesio kodekso nuostatų laikymosi kontrolę ir priežiūrą. Elgesio kodeksą skelbti įstaigos interneto svetainėje; - Įstaigoje nustatinėti pacientų, atvykusių gydytojų specialistų konsultacijai, draustumą privalomuoju sveikatos draudimu; - Sudaryti sąlygas darbuotojams ir kitiems piliečiams anonimiškai pranešti įstaigos vadovui ar komisijai, atsakingai už korupcijos prevencijos ir kontrolės vykdymą įstaigoje, savo įtarimus dėl galimos personalo korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos; - Nagrinėti skundus, pranešimus dėl korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų bei analizuoti pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos; - Atlikti pacientų anketinę apklausą dėl neoficialių mokėjimų; - Didinti medicinos prietaisų pirkimo per CPO LT apimtis; - Didinti medikamentų pirkimo per CPO LT apimtis; - Įstaigos interneto svetainėje skelbti viešųjų pirkimų planą; - Įstaigos interneto svetainėje skelbti informaciją apie numatomus vykdyti ir vykusius viešuosius pirkimus; - Įstaigoje besigydantiems sveikstantiems pacientams organizuoti paskaitas apie korupcijos priežastis ir žalą, apie sveikatos priežiūros paslaugų apmokėjimo šaltinius ir tvarką; - Įstaigoje platinti LR SAM lankstinuką antikorpucine tematika „Ką turi žinoti pacientas“; - Organizuoti įstaigos darbuotojų mokymus korupcijos prevencijos klausimais; - Vykdyti anketinę apklausą įstaigos darbuotojų tolerancijos korupcijos indeksui nustatyti."</p>
VšĮ "Rokiškio psichiatrijos ligoninė"	14	5	36%	<p>"- Organizuoti seminarus Ligoninės darbuotojams antikorpucinio teisės aktų ar teisės aktų projektų vertinimo, viešųjų ir</p>

				<p>privatų interesų derinimo, korupcijos prevencijos srityse; - Atsiskaityti asmeniui, atsakingam už korupcijos prevenciją apie įvykdytus viešųjų pirkimų konkursus; - Užtikrinti, kad Ligoninės darbuotojai ir pacientai, bei jų artimieji turėtų galimybę anoniminėse anketose pareikšti savo nuomonę apie Ligoninės darbuotojų pagirtiną ar netinkamą elgesį. Sudaryti galimybę interesantams bei kitiems asmenims palikti žinutes ar skambinti anoniminiu telefonu ir pranešti apie galimus korupcinius pažeidimus; - Peržiūrėti Ligoninės korupcijos prevencijos programos nuostatas ir atlikti jos priemonių įgyvendinimo analizę; - Dalyvauti organizuojamuose seminaruose antikorupcine tematika."</p>
VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninė	41	12	29%	<p>"-Analizuoti gautus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos priemonių ir spęsti dėl Programos įgyvendinimo priemonių plano papildymo (pakeitimo); - Periodiškai atlikti pacientų apklausas, pacientų pareikštų pageidavimų analizę, po rezultatų aptarimo šalinti nustatytus trūkumus; - Nagrinėti pacientų skundus dėl nepagrįstai savo lėšomis įsigytų vaistinių preparatų, medicinos pagalbos ir kt. priemonių stacionarinio ar ambulatorinio gydymo metu (nepriklausomai, ar buvo sutikimas, ar ne); - Užtikrinti VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės darbuotojų elgesio kodekso nuostatų laikymosi kontrolę ir priežiūrą; - Nustatinėti pacientų, atvykusių gydytojų specialistų konsultacijai, draustumą privalomuoju sveikatos draudimu; - Analizuoti teikiamus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos, rengiant teisės aktų projektus ligoninėje; - Patikrinti, ar ligoninės gydytojai (padalinių vadovai, skyrių gydytojai), dirbantys keliose ASP, pažeidžia darbo laiką VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninėje; - Organizuoti VšĮ Klaipėdos jūrininkų ligoninės darbuotojų švietimą korupcijos prevencijos klausimais; - Ligoninės interneto svetainėje skelbti viešųjų pirkimų planą; - Didinti med. prietaisų pirkimo per VšĮ CPO LT apimtis; - Didinti medikamentų pirkimo per VšĮ CPO LT apimtis; - Ligoninės interneto svetainėje skelbti informaciją apie numatomus vykdyti ir vykusius viešuosius pirkimus."</p>

VšĮ Respublikinė Kauno ligoninė	36	10	28%	<p>“- Metinės ligoninės veiklos apžvalgos viešinimas ir atnaujinimas esamuose struktūrinių padalinių informacijos stenduose ir monitoriuose; - Ligoninės struktūrinių padalinių veiklos rezultatų vertinimo rodiklių ir struktūrinių padalinių vadovų pareiginio atlyginimo kintamosios dalies nustatymo tvarkos parengimas, siekiant nustatyti aiškius struktūrinių padalinių vadovų pareiginio atlyginimo kintamosios dalies nustatymo kriterijus; - Kokybės vadybos sistemos sertifikavimas pagal LST EN ISO 9001:2015 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“; - Informacijos apie visas įstaigas, teikiančias medicinines reabilitacijos paslaugas suaugusiems ar vaikams pagal skyriuje gydomų ligonių profilius, o taip pat to profilio pacientų organizacijų telefonus, kontaktinius asmenis, skelbimas; - Informacinių lankstinukų korupcijos prevencijos tema platinimas pacientams; - Šviečiamojo pobūdžio seminarų pacientams organizavimas (pagal galimybes, jei bus vykdomas projektas); - Naujų (anksčiau nevykdytų) prekių, darbų ir paslaugų (kompiuterinės ir biuro įrangos, medicininių prietaisų, spausdintuvų ir daugiafunkcinių įrenginių, statybos rangos darbų ir kitų), esančių CPO kataloge, viešųjų pirkimų vykdymas per CPO; - Ligoninės viešųjų pirkimų plane įrauktų prekių rinkos kainų analizė prieš pirkimų procedūras; - Prekių techninių specifikacijų pateikimo/redagavimo el. būdu funkcionalumo įdiegimas viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje; - Bendrų akcijų, renginių organizavimas ir projektų korupcijos prevencijos klausimais vykdymas kartu su Lietuvos medicinos studentų asociacija, jaunųjų gydytojų sąjunga ir kitomis organizacijomis akcijas.”</p>
VšĮ Respublikinė Vilniaus universitetinė ligoninė	22	6	27%	<p>“- Gavus pranešimą apie galimą korupcinę veiką, nedelsiant informuoti įstaigos vadovą; - Analizuoti pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje priemonių; - Organizuoti darbuotojų mokymus korupcijos prevencijos klausimais, susitikimus su STT darbuotojais; - Pacientų apklausa dėl asmens sveikatos paslaugų teikimo organizavimo bei prieinamumo; - Skundų, pareiškimų dėl galimų korupcinio pobūdžio nusikalstamų veikų atvejų bei pasiūlymų dėl korupcijos prevencijos nagrinėjimas; - Personalo supažindinimas su LR teisės aktu apie korupciją ir jos prevenciją pokyčiais.”</p>

VšĮ Palangos vaikų reabilitacijos sanatorija "Palangos Gintaras"	16	4	25%	"- Skelbti sanatorijos informaciją apie laisvas darbo vietas; - Sanatorijos darbuotojų (komisijos narių), atsakingų už komisijos prevenciją ir kontrolę, mokymai korupcijos prevencijos klausimais; - Užtikrinti elgesio kodekso nuostatų laikymosi kontrolę ir priežiūrą. Elgsio kodeksą skelbti įstaigos interneto svetainėje; - Rengti ir skelbti sanatorijos interneto svetainėje bei socialiniame tinkle „Facebook“ informacinius pranešimus antikorupcijos temomis, supažindinti sanatorijos darbuotojus bei pacientus ir juos lydinčius."
VšĮ Respublikinė Panevėžio ligoninė	37	9	24%	"-Analizuoti gautus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos priemonių ir spresti dėl Programos įgyvendinimo priemonių plano papildymo ar pakeitimo; - Periodiškai atlikti pacientų apklausas, pacientų pareiškų pagedavimų analizę, po rezultatų aptarimo šalinti nustatytus trūkumus; - Nagrinėti pacientų skundus dėl nepagrįstai savo lėšomis įsigytų vaistinių preparatų, medicinos pagalbos ir kt. priemonių stacionarinio ar ambulatorinio gydymo metu (nepriklausomai, ar buvo sutikimas, ar ne); - Užtikrinti Ligoninės darbuotojų elgsio kodekso nuostatų laikymosi kontrolę ir priežiūrą; - Patikrinti pacientų, atvykusių gydytojų specialistų konsultacijai, draustumą privalomuoju sveikatos draudimu; - Analizuoti teikiamus pasiūlymus dėl korupcijos prevencijos, rengiant teisės aktų projektus ligoninėje; - Patikrinti, ar ligoninės gydytojai (padalinių vadovai, skyrių gydytojai), dirbantys keliuose ASPJ, nepažeidžia darbo laiko VšĮ Respublikinėje Panevėžio ligoninėje; - Organizuoti Ligoninės darbuotojų švietimą korupcijos prevencijos klausimais; - Tęsiant akciją „Geriausia padėka – šypsena“, Ligoninės interneto puslapyje sudaryti visuomenei galimybę rašyti padėkas Ligoninės darbuotojams."
VšĮ Nacionalinis kraujo centras	17	4	24%	"- Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ įdiegimas sveikatos sistemos įstaigose, kuriose ji nėra įdiegta - Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai“ reikalavimų vykdymas; - Organizuoti įstaigos darbuotojo, atsakingo už korupcijos prevenciją ir kontrolę kvalifikacijos

				kėlimą, dalyvavimą SAM organizuojamuose susitikimuose su STT pareigūnais ir SAM Korupcijos prevencijos skyriumi korupcijos prevencijos klausimais; - Organizuoti įstaigos darbuotojų nuoseklius ir sistemingus mokymus korupcijos prevencijos klausimais."
VšĮ Respublikinė Šiaulių ligoninė	27	5	19%	"- Ligoninės medicinos personalo mokymai, kaip elgtis, kad nepatekti į viešųjų ir privačiųjų interesų konflikto situacijas; - Įdiegtas Kokybės vadybos sistemos atnaujinimas pagal LST EN ISO 9001:2015 standarto versijos reikalavimus, reikalavimų vykdymas, išorinis auditas; - Vaistų ir medicinos priemonių pirkimus vykdyti per Centrinę viešųjų pirkimų informacinę sistemą (CVP IS); - Vykdomų viešųjų pirkimų ir jų pagrindų sudarytų sutarčių skelbimas Ligoninės interneto svetainėje; - Ligoninės vertinimas pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2015 m. sausio 26 d. įsakymu Nr. V-65 „Dėl Skaidrios asmens sveikatos priežiūros įstaigos vardo suteikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" nustatytus ASPĮ korupcijos indekso nustatymo kriterijus."
VšĮ "Vilniaus gimdymo namai"	31	4	13%	"- VšĮ VGN darbuotojo, atsakingo už korupcijos prevenciją ir kontrolę, mokymų korupcijos prevencijos klausimais, vykdymas; - Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" įdiegimas VšĮ VGN; - Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" reikalavimų vykdymas; - Bendradarbiavimas su nevyriausybinėmis organizacijomis korupcijos prevencijos sveikatos sistemoje klausimais."
VšĮ Vilniaus universiteto ligoninė Santaros klinikos	14	1	7%	"- Organizuoti VUL SK darbuotojų mokymus korupcijos prevencijos klausimais"
Lietuvos sveikatos mokslų universiteto ligoninė Kauno klinikos	31	2	6%	"- Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" arba jai lygiavertės sistemos įdiegimas Kauno klinikoje; - Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" arba jai lygiavertės sistemos reikalavimų vykdymas"

VšĮ Respublikinė Klaipėdos ligoninė	33	2	6%	"- Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008 „Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" įdiegimas įstaigoje; - Įdiegtos Kokybės vadybos sistemos pagal LST EN ISO 9001:2008: Kokybės vadybos sistemos. Reikalavimai" reikalavimų vykdymas."
VšĮ Alytaus apskrities tuberkuliozės ligoninė	21	0	0%	-
Respublikinė Vilniaus psichiatrijos ligoninė	-	-	-	-

POLA

Pagalbos onkologiniams
ligoniams asociacija

www.pola.lt